



Munich Personal RePEc Archive

**Local economic development, cities'  
distinctive characteristics, development  
policies and firms' competitiveness**

Metaxas, Theodore

U. of Thessaly, Department of Economics, Greece

2008

Online at <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/41609/>  
MPRA Paper No. 41609, posted 29 Sep 2012 06:46 UTC

**ΤΟΠΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ,  
ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΠΟΛΕΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ  
ΚΑΙ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ<sup>1</sup>**

**Θεόδωρος Μεταξάς**

Λέκτορας

*Τμήμα Οικονομικών,*

*Κοραή 43, 38334, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Βόλος*

*Τηλ: 24210-74917 –fax 24210 74772*

*Email: [metaxas@econ.uth.gr](mailto:metaxas@econ.uth.gr)*

---

<sup>1</sup> Η εν λόγω έρευνα έχει αντικείμενο την ‘Τοπική Οικονομική Ανάπτυξη και τον Ανταγωνισμό των Πόλεων στην Νοτιοανατολική Ευρώπη’ και διεξήχθη στα πλαίσια του προγράμματος ‘ΗΡΑΚΛΕΙΤΟΣ: Σπουδές στη Βασική Έρευνα’ και έχει χρηματοδοτηθεί από το Υπουργείο Παιδείας και την Ευρωπαϊκή Ένωση (The project is co-funded by the European Union – European Social Fund & National Resources – ΕΡΕΑΕΚ ΙΙ). Η οικονομική υποστήριξη των οργανισμών αυτών καθώς και η ουσιαστική συνεισφορά των Πολυτεχνείων του Μπάρι και της Βάρνας στην πραγματοποίηση της έρευνας, εκτιμώνται ιδιαίτερα.

# LOCAL ECONOMIC DEVELOPMENT, CITIES' DISTINCTIVE CHARACTERISTICS, DEVELOPMENT POLICIES AND FIRMS COMPETITIVENESS

**Theodore Metaxas**

Lecturer

*Department of Economics, University of Thessaly, Volos, Greece*

*Email: [metaxas@econ.uth.gr](mailto:metaxas@econ.uth.gr)*

## **Abstract**

This paper analyses Local Economic Development and examines the role and the significance of city's internal environment forces. Furthermore the paper examines the role of enterprises, while the connection between city's distinctive characteristics and development policies with firm competitiveness is taken place. The main arguments support that except firms' capabilities, there are also exist several other factors that concern city's characteristics and that are possible to have an impact on firms' competitiveness. The paper aims to present and discuss the theoretical framework, in which cities characteristics and also urban development policies are connected with the competitiveness of firms that are located in cities environment.

**Key-words:** Local Economic Development, enterprises, distinctive cities characteristics, development policies

JEL: R1, R3, R5

## **1. Εισαγωγή**

Στα πλαίσια του Νέου Διεθνοποιημένου Περιβάλλοντος αναδεικνύεται η σημαντικότητα του ρόλου που διαδραματίζουν οι πόλεις σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο ενόψει της νέας οικονομικής, πολιτικής και κοινωνικής πραγματικότητας, με στόχο να αποκτήσουν το δικό τους αυτόνομο οικονομικό δυναμισμό και να βελτιώσουν τη θέση τους και την ανταγωνιστικότητα τους στη νέα διεθνοποιημένη αγορά. Σημαντική και πολυδιάστατη συνεισφορά στην ικανοποίηση αυτού του στόχου, έχουν οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στο εσωτερικό περιβάλλον των πόλεων. Με δεδομένο το γεγονός ότι η νέα τάξη πραγμάτων, όπως αυτή διαμορφώνεται υπό το πρίσμα της Παγκοσμιοποίησης αλλά και των αλλαγών στο γεωπολιτικό περιβάλλον της Ευρώπης, επηρεάζει άμεσα και τις επιχειρησιακές δραστηριότητες, οι επιχειρήσεις προσπαθούν να ανταποκριθούν στις νέες προκλήσεις και ευκαιρίες του εξωτερικού περιβάλλοντος τους, στοχεύοντας στην οικονομική τους ανάπτυξη και ανταγωνιστικότητα. Το μείζον ερώτημα που δημιουργείται είναι αν στην προσπάθεια αυτή των επιχειρήσεων για την επίτευξη της μέγιστης ανταγωνιστικότητας, ο ρόλος των πόλεων, όπου είναι εγκατεστημένες, είναι σημαντικός ή όχι. Και πιο συγκεκριμένα σε ποιο βαθμό τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά ή αστικά πλεονεκτήματα (urban assets) και οι πολιτικές ανάπτυξης συμβάλουν στην ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων.

Στις ενότητες που ακολουθούν, προσεγγίζεται η έννοια και η σημασία της Τοπικής Οικονομικής Ανάπτυξης, ενώ παράλληλα πραγματοποιείται μια εκτενής αναφορά στο ρόλο των επιχειρήσεων αλλά και στην σύνδεση της επιχειρησιακής ανταγωνιστικότητας με τα ιδιαίτερα αστικά χαρακτηριστικά και τις πολιτικές αστικής ανάπτυξης.

## 2. Συνοπτική αναφορά στις κυριότερες θεωρίες οικονομικής ανάπτυξης

### 2.1 Οι θεωρίες στα τέλη της δεκαετίας του '60

Οι δυο βασικές προσεγγίσεις που κυριάρχησαν και που βρέθηκαν σε αντιπαράθεση μέχρι τα τέλη του '60 ήταν οι υποστηρικτές της *ανισσοροπίας -υπανάπτυξης* από την μια πλευρά (Myrdal, Rosenstein –Rodan, Hirschman κ.α) και οι υποστηρικτές της *αυτοεξισορρόπησης – ανάπτυξης* από την άλλη (Cobb-Douglas, Heckscher – Ohlin κ.α) [Holland, 1976:1-60]. Κυρίαρχη άποψη της **πρώτης προσέγγισης** –με κύριο εκφραστή της τον Myrdal<sup>2</sup> (1957) ήταν ότι η ανεμπόδιστη λειτουργία των μηχανισμών της αγοράς ευθύνεται για την ενίσχυση και συγκέντρωση των δραστηριοτήτων στο χώρο, -μέσα από τη δημιουργία οικονομικών κλίμακας (εσωτερικών και εξωτερικών)-, με αποτέλεσμα να παρατηρούνται δυσμενείς επιδράσεις στην ανάπτυξη των υπανάπτυκτων περιφερειών. Η **δεύτερη προσέγγιση** ασχολήθηκε κυρίως όχι με τα αίτια των διαφορών στα επίπεδα ανάπτυξης αλλά με τους μηχανισμούς που θα ήταν δυνατόν να οδηγήσουν σε εξάλειψη των περιφερειακών ανισοτήτων και σε ισόρροπη ανάπτυξη<sup>3</sup> (Πετράκος, 2000:300). Συμπερασματικά μπορούμε να πούμε ότι η βασική διαφορά των δυο προσεγγίσεων έγκειται στο γεγονός ότι η πρώτη προσανατολίζεται στον σχεδιασμό και την άσκηση πολιτικών και απαραίτητη την ύπαρξη της κρατικής παρέμβασης για την άρση του φαινομένου των περιφερειακών ανισοτήτων προσβλέποντας στην ισόρροπη ανάπτυξη, ενώ η δεύτερη εστιάζει στο πώς (μέσα, τρόποι) θα επιτευχθεί κάτι τέτοιο.

### 2.2 Νεότερες επιστημονικές προσεγγίσεις

#### α) Οι Οικονομίες συγκέντρωσης (*agglomeration economies*)

Οι Iammarino και McCann (2006), αναφερόμενοι στην σχέση ανάμεσα στη γεωγραφία και στη διάχυση της πληροφορίας και γνώσης, υποστηρίζουν ότι η πιο δημοφιλής εξήγηση των οφελών που προκύπτουν από τη συγκέντρωση βιομηχανικών επιχειρήσεων, απορρέει από το ρόλο που διαδραματίζουν οι τοπικές οικονομίες συγκέντρωσης (*agglomeration economies*). Οι οικονομίες

---

<sup>2</sup> Ο Myrdal ανέπτυξε τη θεωρία της συσσωρευτικής αιτιότητας (*cumulative causation*). Επίσης υποστήριξε η οικονομική ανάπτυξη θα πρέπει να αρχίζει μόνο σε ορισμένες περιοχές και όχι σε όλο το γεωγραφικό χώρο. Σημαντικό ρόλο στην δημιουργία περιφερειακών ανισοτήτων παίζει η χωροταξική αλληλεξάρτηση ανάμεσα στο κέντρο και την περιφέρεια.

<sup>3</sup> Σύμφωνα με τον Richardson (1969:321-322), ο όρος χρησιμοποιείται με τουλάχιστον δυο διαφορετικές έννοιες: α) ότι απαιτείται οι λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες να αναπτύσσονται με ταχύτερο ρυθμό απ' ό,τι οι περισσότερο αναπτυγμένες, ώστε να εξισωθεί το εισοδηματικό τους επίπεδο. Στην περίπτωση αυτή η ισόρροπη ανάπτυξη λαμβάνει την έννοια της σύγκλισης του επιπέδου ανάπτυξης των περιφερειών και β) ότι απαιτείται οι λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες να αναπτύσσονται με ρυθμούς ίδιους με αυτούς των αναπτυγμένων. Έτσι όμως διευρύνεται συνεχώς η απόκλιση στα επίπεδα ανάπτυξης των βασικών περιφερειών.

συγκέντρωσης ή εξωτερικές οικονομίες κλίμακας αφορούν σε κοστολογικά οφέλη που προέρχονται από το εξωτερικό περιβάλλον των επιχειρήσεων (external business environment) [Sandhusen, 1993: 97-99] και αναφέρονται σε δυο κατηγορίες: α) τις *οικονομίες αστικής κλίμακας* που αφορούν στο υψηλότερο επίπεδο δραστηριοτήτων και υπηρεσιών στις μεγάλες πόλεις (urbanization economies) και β) τις *οικονομίες χωρικής συσπείρωσης* (localization economies) [Πετράκος, 2000 · La Fountain, 2005 · O'Sullivan, 1996]<sup>4</sup> που αφορούν στα οφέλη που προκύπτουν από την εγγύτητα στις διακλαδικές σχέσεις εισροών-εκροών μεταξύ επιχειρήσεων (Πετράκος και Τσουκαλάς, 1997). Συμπερασματικά μπορούμε να πούμε ότι οι οικονομίες συγκέντρωσης συμβάλλουν στην αύξηση των χωρικών ανισοτήτων με το να λειτουργούν ως δυναμική για την συγκέντρωση δραστηριοτήτων και επιχειρήσεων σε μεγάλους σχηματισμούς. Και με βάση αυτή τη λογική βρίσκεται σε πλήρη αντίθεση με την προσέγγιση της αυτοεξισορρόπησης – ανάπτυξης, η οποία υποστηρίζει ότι μέσω των οικονομιών συγκέντρωσης, δεν λειτουργούν αποτελεσματικά οι μηχανισμοί της αγοράς και κατά συνέπεια δεν υπάρχει ανακατανομή και κινητικότητα των πόρων.

### **β) Η θεωρία της ενδογενούς ανάπτυξης**

Η βασική υπόθεση του υποδείγματος γενικής ισορροπίας του Romer (1986) είναι ότι οι αύξουσες αποδόσεις κλίμακας προκύπτουν από την **συσσώρευση της γνώσης** (Πετράκος, 2000:306, Bretschger, 1999). Το υπόδειγμα του Romer είναι το πρώτο που συνδυάζει εσωτερικές και εξωτερικές οικονομίες κλίμακας για να αποδείξει ότι η ανάπτυξη είναι μια συσσωρευτική διαδικασία. Ο συνδυασμός των σχέσεων αυτών οδηγεί σε επενδύσεις με αύξουσες αποδόσεις κλίμακας, γεγονός που σημαίνει ότι οι μεγάλες επενδύσεις αυξάνουν αναλογικά περισσότερο το προϊόν και το ΑΕΠ από ότι οι μικρές. Σύμφωνα με τον Πετράκο (2000:306), οι ρυθμοί ανάπτυξης των αναπτυσσόμενων χωρών μπορούν να είναι κάλλιστα υψηλότεροι από εκείνους των αναπτυσσόμενων χωρών και κατά συνέπεια τα επίπεδα ανάπτυξης να αποκλίνουν αντί να συγκλίνουν. Από την πλευρά του ο Bretschger (1999), αναφερόμενος στη διάχυση της 'γνώσης' υποστηρίζει ότι ένας ακριβής προσδιορισμός της 'δια περιφερειακής διάχυσης της γνώσης' θα ήταν πολύ σημαντικός στο να απαντήσει στο ερώτημα κατά πόσο οι περιφέρειες (χώρες) συγκλίνουν ή αποκλίνουν μεταξύ τους σε σχέση με μακροπρόθεσμα επίπεδα εισοδήματος. Πιστεύει επίσης ότι όσο πιο σημαντική είναι η ενδοπεριφερειακή (intra-regional) διάχυση της γνώσης σε σχέση με την διαπεριφερειακή (inter-regional) διάχυση της γνώσης τόσο μεγαλύτερες θα είναι οι δυνάμεις της απόκλισης σε σύγκριση με τις δυνάμεις σύγκλισης.

Συμπερασματικά, μπορούμε να πούμε ότι στο επίκεντρο των παραπάνω αναλύσεων βρίσκεται μια προσπάθεια εμπειρικής αξιολόγησης των θέσεων του νεοκλασικού υποδείγματος όσον αφορά την ισορροπη ανάπτυξη. Τα αποτελέσματα των περισσότερων από αυτές τις μελέτες δείχνουν ότι υπάρχει μια τάση μείωσης των ανισοτήτων αν και υπάρχουν και αναλύσεις (Baumol 1986, Funke 1995), στις

---

<sup>4</sup> Οι βασικές διαφορές ανάμεσα στις αστικές οικονομίες και τις οικονομίες της χωρικής συσπείρωσης είναι δυο: α) οι αστικές οικονομίες αναφέρονται στο σύνολο όλης της αστικής οικονομίας, και όχι μόνο στην κλίμακα μιας συγκεκριμένης βιομηχανίας και β) οι αστικές οικονομίες παράγουν οφέλη για επιχειρήσεις στο σύνολο της πόλης και όχι για επιχειρήσεις σε μια συγκεκριμένη βιομηχανία.

οποίες αναφέρουν την ύπαρξη επιλεκτικών τάσεων και ομαδοποιήσεων (convergence clubs) σε διάφορες οικονομίες που οδηγούν σε χωρικές ανισορροπίες (Πετράκος, 2000:307, Petrakos και Saratsis, 2000).

### **γ) Η Νέα Οικονομική Γεωγραφία**

Κύριος εκπρόσωπος της σχολής αυτής είναι ο Αμερικανός οικονομολόγος Καθηγητής Paul Krugman, ο οποίος σε μια πρωτοποριακή εργασία του στις αρχές της δεκαετίας του '90 (1991), εξέτασε σε ένα υπόδειγμα γενικής ισορροπίας, τις χωρικές δυναμικές που αναπτύσσονται σε μια οικονομία η οποία παρουσιάζει τα εξής χαρακτηριστικά: α) οι αγορές λειτουργούν υπό καθεστώς ατελούς ανταγωνισμού, β) υφίσταται διαφοροποίηση των παραγόμενων προϊόντων, γ) η παραγωγή σε επίπεδο επιχείρησης υπόκειται σε αύξουσες αποδόσεις κλίμακας, δ) υπάρχει κινητικότητα του κεφαλαίου και της εργασίας και ε) το μεταφορικό κόστος είναι μη μηδενικό. Το βασικό συμπέρασμα της εργασίας του Krugman, είναι ότι το κόστος μεταφοράς το οποίο συνδέεται άμεσα με τη γεωγραφική θέση διαδραματίζει ένα ισχυρό ρόλο της κατανομής των επιχειρησιακών δραστηριοτήτων στο χώρο. Σύμφωνα με τους Fujita κ.α, (1999:4), ο κύριος σκοπός της οικονομικής γεωγραφίας είναι η αναγκαιότητα να ερμηνευτούν οι συσπειρώσεις πληθυσμών και οικονομικών δραστηριοτήτων στο χώρο. Όλες αυτές οι συγκεντρώσεις, διαμορφώνονται και επιβιώνουν λόγω του γεγονότος ότι υφίστανται οικονομίες συγκέντρωσης, στις οποίες η χωρική συσπείρωση από μόνη της διαμορφώνει το κατάλληλο εκείνο οικονομικό περιβάλλον το οποίο υποστηρίζει την παραπέρα και συνεχιζόμενη συσπείρωση (πληθυσμών και δραστηριοτήτων).

### **3. Προσδιορισμός της τοπικής οικονομικής ανάπτυξης (local economic development- led)**

Οι περισσότερες σύγχρονες επιστημονικές προσεγγίσεις συνηγορούν στην άποψη ότι κυρίως η *οικονομική ανάπτυξη* μιας περιοχής / τόπου / πόλης είναι ο παράγοντας 'κλειδί' όσον αφορά την *ελκυστικότητα* και την *ανταγωνιστικότητα* της (Cheshire and Gordon, 1996, 1998· Kotler κ.α, 1999· ESDP, 1999). Ο ορισμός που αποδίδεται από τους Bennett και Krebs,(1991:1) είναι ο εξής: η **'Τοπική Οικονομική Ανάπτυξη'** αφορά μια μεγάλη κλίμακα παραγόντων που υποστηρίζουν και ενισχύουν την μεγέθυνση και την ανάπτυξη των τοπικών οικονομιών', Αφορά δε τις δράσεις που αναπτύσσονται στο εσωτερικό περιβάλλον μιας περιοχής / τόπου / πόλης, από την υποκίνηση των υφισταμένων επιχειρήσεων να συμβάλουν στην τοπική ανάπτυξη, να παραμείνουν ανταγωνιστικές και να επεκτείνουν τις οικονομικές και παραγωγικές τους δράσεις (Coffey και Polese, 1984, 1985:86· Barkley και McNamara ,1994).

Σύμφωνα με την World Bank (2001), η 'Τοπική Οικονομική Ανάπτυξη αφορά στην από κοινού συνεργασία των ανθρώπων προκειμένου να επιτύχουν την οικονομική ανάπτυξη, η οποία επιφέρει τόσο οικονομικά οφέλη όσο και καλύτερο επίπεδο διαβίωσης για όλα τα μέλη μιας κοινότητας. Η 'Κοινότητα' εδώ προσδιορίζεται ως η πόλη, η κωμόπολη, το μητροπολιτικό κέντρο ή

μια περιφέρεια'. Επιπλέον η Τοπική Οικονομική Ανάπτυξη προσφέρει στην τοπική εξουσία, στον ιδιωτικό τομέα, στους μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς και στην τοπική κοινωνία τη δυνατότητα να συνεργαστούν μαζί στα πλαίσια μιας συνολικής ανάπτυξης και ευημερίας με στόχο την ανταγωνιστικότητα των περιοχών τους. Αποσκοπεί στην επίτευξη της ανταγωνιστικότητας και μέσω αυτής της βιώσιμης ανάπτυξης. Σε διεθνές επίπεδο υπάρχει ένα πλήθος δράσεων τοπικής οικονομικής ανάπτυξης με εστίαση σε πεδία όπως:

- Διασφάλιση ενός επιχειρησιακού κλίματος, λειτουργικό για τις τοπικές επιχειρήσεις
- Υποστήριξη των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων
- Ενθάρρυνση ανάπτυξης νέων επιχειρηματικών πρωτοβουλιών
- Προσανατολισμός στην προσέλκυση ξένων επενδύσεων (σε εθνικό ή σε αλλοδαπό επίπεδο) με βάση τα χαρακτηριστικά των περιοχών
- Επένδυση στην ανάπτυξη υποδομών (hard infrastructure)
- Επένδυση στα ποιοτικά χαρακτηριστικά των περιοχών (ανθρώπινο δυναμικό, φυσικοί πόροι, κανόνες, θεσμοί και νομικά ζητήματα) [soft infrastructure]
- Υποστήριξη της ανάπτυξης συγκεκριμένων μορφών παραγωγικών δραστηριοτήτων με την έννοια των συγκεντρώσεων (clusters)
- Εστίαση σε συγκεκριμένους ομάδες κοινωνικού αποκλεισμού (social targeting)

Κάθε μια από τις παραπάνω πρωτοβουλίες Τοπικής Οικονομικής Ανάπτυξης, εστιάζει σε συγκεκριμένους τομείς ανάπτυξης, με στόχο να διαγνώσει και να αξιολογήσει τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα των περιοχών αυτών και κατόπιν αυτού να σχεδιάσει και να εφαρμόσει τον πιο κατάλληλο σχέδιο ανάπτυξης το οποίο θα ικανοποιεί, το όραμα και τους κύριους στόχους της ανάπτυξης των περιοχών. Στον πίνακα 1, παρουσιάζονται ορισμένες συγκεκριμένες πρωτοβουλίες τοπικής οικονομικής ανάπτυξης σε συγκεκριμένες περιοχές-πόλεις σε διεθνές επίπεδο. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι παρακάτω δράσεις έχουν λάβει χώρα σε τοπικό επίπεδο, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαιτερότητες και τις ανάγκες της κάθε περιοχής. Ορισμένες από τις περιπτώσεις αυτές αναφέρονται από την World Bank ([www.worldbank.org-2001](http://www.worldbank.org-2001)) και οι υπόλοιπες προέρχονται από μεμονωμένες ερευνητικές εργασίες και προγράμματα που έχουν πραγματοποιηθεί ειδικά στην Ευρώπη την τελευταία 15ετία.

**Πίνακας 1**  
*Πρωτοβουλίες Τοπικής Οικονομικής Ανάπτυξης*

<b>Πρωτοβουλίες Τοπικής Οικονομικής Ανάπτυξης</b>	<b>Περιπτώσεις περιοχών-πόλεων</b>	<b>Αναφορές</b>
Εκτενής ανάλυση της Τοπικής Οικονομικής Ανάπτυξης με εστίαση στην ενθάρρυνση της επιχειρησιακής ανάπτυξης	Βοσνία-Ερζεγοβίνη (Cededa), Γαλλία (Lille)	World Bank (2001)
Εστίαση σε συγκεκριμένες περιοχές αναζωογόνησης της πόλης	Ελλάδα (Θεσσαλονίκη)	World Bank (2001)
Ενθάρρυνση της τοπικής επιχειρηματικής ανάπτυξης και επενδύσεων στις υποδομές	Νότιος Αφρική (Johannesburg)	World Bank (2001)
Εστίαση σε συγκεκριμένες περιοχές αναζωογόνησης της πόλης		

		Bremner (2000)
Αστικές πολιτικές και ανάπτυξη στρατηγικών αναζωογόνησης της πόλης	Βόρειος Ιρλανδία (Belfast και Londonderry)	Ellis και McCay (2000)
Αναζωογόνηση της πόλης και υποστήριξη των αγορών στα κέντρα-πυρήνες των πόλεων	Ηνωμ. Βασίλειο (Glasgow)	Jones και Watkins (1996)
Ενίσχυση της τοπικής απασχόλησης, των υποδομών και της δημιουργίας νέων 'συνεργατικών επιχειρήσεων'	Σουηδία (Jamtand)	Lorendahl (1996)
Ανάπτυξη πολιτικών πληροφορικής, επικοινωνίας και υψηλής τεχνολογίας σε ευρωπαϊκές πόλεις	Hague, Eindhoven, Helsinki και Manchester	Van den Berg και van Winden (2002)
Εστίαση στην ανάπτυξη πολιτιστικών πολιτικών για την ενίσχυση της τοπικής οικονομικής ανάπτυξης	ΗΠΑ – Kentucky (Lexington)	McCann (2002)
Σχεδιασμός προσέλκυσης εξειδικευμένου στελεχιακού δυναμικού από άλλες περιοχές	Γερμανία (Weser-Ems region)	Roth-Zanker (2001)
Πηγή: Metaxas και Kallioras (2003)		

Από την δεκαετία του '60 και μετά η Τοπική Οικονομική Ανάπτυξη πέρασε τρεις κύριες περιόδους ή 'κύματα' ανάπτυξης. Στον πίνακα 2, παρουσιάζονται οι τρεις περίοδοι της εξέλιξης της Τοπικής Οικονομικής Ανάπτυξης, οι κύριοι άξονες εστίασης αλλά και τα εργαλεία/ μέθοδοι που χρησιμοποιήθηκαν σε κάθε περίοδο, προκειμένου οι εκάστοτε πόλεις-περιοχές που τα εφάρμοσαν να επιτύχουν το επιθυμητό επίπεδο ανάπτυξης που επεδίωκαν (World Bank, 2001). Από τα στοιχεία του πίνακα 2, είναι εμφανές ότι στην τρίτη περίοδο η Τοπική Οικονομική Ανάπτυξη επικεντρώθηκε σε δυο βασικούς άξονες. Ο πρώτος αφορά στην υποστήριξη συνεργασιών ανάμεσα στο δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα και ο δεύτερος στην ανάγκη για τη δημιουργία ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων, μέσω της προσέλκυσης εξειδικευμένων μορφών επιχειρηματικών δραστηριοτήτων και επενδύσεων. Το γεγονός αυτό είναι πολύ σημαντικό, καθώς διαφαίνεται μια εκ διαμέτρου αντίθετη τοποθέτηση του ενδιαφέροντος των στόχων της Τοπικής Οικονομικής Ανάπτυξης της τελευταίας περιόδου με την προηγούμενη, κάτι το οποίο προκύπτει ως επακόλουθο των αλλαγών στην οικονομική και παραγωγική βάση των επιχειρήσεων (ειδικότερα των ΜΜΕ), στην περίοδο της αποβιομηχάνισης. Στην τρίτη περίοδο οι πόλεις-περιοχές, χρησιμοποιούν την 'οικονομική-παραγωγική τους εικόνα', τη διάχυση της γνώσης (Bretschger, 1999) και την εκπαίδευση ως εργαλεία στην συνολική προσπάθεια της οικονομικής τους ανάπτυξης, αλλά το πιο σημαντικό είναι ότι για πρώτη φορά υπάρχει σαφής προσανατολισμός στην ανάδειξη των 'ποιοτικών παραγόντων' (ποιότητα ζωής, πολιτισμός, ελκυστικότητα περιβάλλοντος) και της συνεισφοράς τους στην ανάπτυξη και ανταγωνιστικότητα των πόλεων-περιοχών.



**Πίνακας 2**  
Οι τρεις περίοδοι της Τοπικής Οικονομικής Ανάπτυξης

Περίοδος	Εστίαση σε...	Εργαλεία/ μέσα
<b>Πρώτη:</b> <i>Δεκαετία '60 έως αρχές δεκαετίας '80</i>	Κατά τη διάρκεια της περιόδου αυτής το ενδιαφέρον επικεντρώθηκε σε <ul style="list-style-type: none"> <li>• Προσέλκυση κυρίως βιοτεχνικών-βιομηχανικών επενδύσεων και ειδικότερα άμεσα ξένων επενδύσεων</li> <li>• Επενδύσεις σε υποδομές</li> </ul>	Προς επίτευξη των στόχων αυτών χρησιμοποιήθηκαν <ul style="list-style-type: none"> <li>• Μεγάλες επιχορηγήσεις</li> <li>• δανειακές επιδοτήσεις κυρίως προς στους επιχειρηματίες του κλάδου της μεταποίησης</li> <li>• χαμηλοί φόροι</li> <li>• επιδοτήσεις σε επενδύσεις υποδομών (hard infrastructure)</li> </ul>
<b>Δεύτερη:</b> <i>Δεκαετία '80 έως μέσα δεκαετίας του '90</i>	Κατά τη διάρκεια της περιόδου αυτής το ενδιαφέρον επικεντρώθηκε σε <ul style="list-style-type: none"> <li>• Διατήρηση και ανάπτυξη των υφιστάμενων τοπικών επιχειρήσεων</li> <li>• Διατήρηση του ενδιαφέροντος για την προσέλκυση επενδύσεων, αλλά με εστίαση σε συγκεκριμένους παραγωγικούς κλάδους και από συγκεκριμένες γεωγραφικές περιοχές.</li> </ul>	Προς επίτευξη των στόχων αυτών χρησιμοποιήθηκαν <ul style="list-style-type: none"> <li>• Άμεσες επιδοτήσεις σε επιχειρήσεις</li> <li>• Δημιουργία επιχειρηματικών εκκολαπτηρίων</li> <li>• Παροχή υποστήριξης σε μεσαίες και μικρές επιχειρήσεις</li> <li>• Τεχνική υποστήριξη</li> <li>• Ενθάρρυνση και υποστήριξη της δημιουργίας νέων επιχειρήσεων</li> <li>• Σχεδιασμός ορισμένων επενδύσεων σε hard και soft υποδομές.</li> </ul>
<b>Τρίτη:</b> <i>Μέσα δεκαετίας του '90 έως σήμερα</i>	Κατά τη διάρκεια της περιόδου αυτής το ενδιαφέρον επικεντρώθηκε σε <ul style="list-style-type: none"> <li>• Σε επενδύσεις σε ποιοτικούς παράγοντες που χαρακτηρίζουν τις περιοχές</li> <li>• Σε σχεδιασμό και ανάπτυξη συνεργασιών μεταξύ του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα</li> <li>• Στην ανάπτυξη δικτύων</li> <li>• Στην προσέλκυση εξειδικευμένων μορφών επενδύσεων (π.χ υψηλής τεχνολογίας), προκειμένου να συμβάλουν στη δημιουργία προστιθέμενης αξίας στα ήδη ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα των περιοχών</li> </ul>	Προς επίτευξη των στόχων αυτών χρησιμοποιήθηκαν <ul style="list-style-type: none"> <li>• Ανάπτυξη στρατηγικών με εστίαση στη βιωσιμότητα των τοπικών επιχειρήσεων</li> <li>• Παροχή ενός ελκυστικού και ανταγωνιστικού τοπικού επενδυτικού κλίματος</li> <li>• Ενθάρρυνση της συμμετοχής σε δίκτυα και της ανάπτυξης συνεργασιών</li> <li>• Ενθάρρυνση της ανάπτυξης των clusters</li> <li>• Ενθάρρυνση της προσωπικής ανάπτυξης του εργατικού δυναμικού (self-development), μέσω της εκπαίδευσης και κατάρτισης</li> <li>• Υποστήριξη των δράσεων της βελτίωσης της ποιότητας ζωής</li> </ul>

Πηγή: World Bank (2001)

#### 4. Ο ρόλος των επιχειρήσεων στην τοπική οικονομική ανάπτυξη

Ο ρόλος των επιχειρήσεων στην τοπική ανάπτυξη μιας περιοχής/ τόπου είναι πολύ σημαντικός, από την στιγμή που εκφράζει τόσο το επίπεδο και την τάση της επιχειρηματικότητας στην περιοχή αυτή, όσο και γιατί συνδέεται με θέματα όπως, ο χαρακτήρας της απασχόλησης του τοπικού παραγωγικού δυναμικού, την ύπαρξη καινοτομικών δράσεων στις παραγωγικές διαδικασίες, την εγκατάσταση νέων τεχνολογιών, αλλά κυρίως γιατί συνδέεται με την προσπάθεια των τοπικών οικονομιών και κοινωνιών να ενισχύσουν την ενδογενή τους ανάπτυξη, παρέχοντας υποστήριξη στις τοπικές μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Η θέση αυτή αποτελεί και μια πάγια πολιτική της ΕΕ, η οποία στο ESDP (1999), (άρθρα 88,99,125,128,129,130), προσεγγίζει την ανάπτυξη των περιφερειών αλλά και των πόλεων μέσα σε αυτές υπό το πρίσμα της ενίσχυσης της ενδογενούς τοπικής ανάπτυξης με στόχο την ανταγωνιστικότητα και την ελκυστικότητα αυτών των περιοχών. Επιπλέον, η ανάπτυξη τοπικών επιχειρησιακών πρωτοβουλιών αφορά κατά την άποψη των Bennett και Krebs (1991:14) όλες τις επιχειρήσεις. Οι πρωτοβουλίες αυτές αναφέρονται κυρίως στα εξής: **α)** στους τρόπους και τα μέσα αυτοανάπτυξης μέσω της βελτίωσης διαδικασιών στο εσωτερικό περιβάλλον των επιχειρήσεων και **β)** στους τρόπους και τα μέσα ενθάρρυνσης των επιχειρήσεων να συνεισφέρουν στην απόκτηση πολύ

μεγαλύτερων οφελών για την τοπική οικονομία μέσω ανάπτυξη δράσεων στο εξωτερικό τους περιβάλλον. Πιο συγκεκριμένα:

#### 4.1 Εσωτερικές δράσεις (internal actions)

Οι προσδοκίες για την τοπική ανάπτυξη από την εφαρμογή δράσεων προέρχονται άμεσα από τον αποτελεσματικό σχεδιασμό, την επικοινωνία, την αξιολόγηση των δράσεων αυτών και από την υποκίνηση όσων συμμετέχουν στην εφαρμογή τους. Η κοινωνική και επικοινωνιακή συνεισφορά των επιχειρήσεων πηγάζει μέσα από την ικανότητα τους να λειτουργούν με υπευθυνότητα και να σχεδιάζουν μακροπρόθεσμους αντικειμενικούς στόχους (long-term business objectives) σε τομείς όπως: απασχόληση, εκπαίδευση, εμπόριο καθώς και στη σύναψη τοπικών ‘γειτονικών’ σχέσεων (neighbourhood relations). Η κάθε επιχείρηση προς όφελος της οικονομικής ανάπτυξης της περιοχής που βρίσκεται αλλά και της περιφέρειας της θα πρέπει να λειτουργεί ως ‘καλός συλλογικός πολίτης’ (good corporate citizen) [Σχήμα 1]. Η συνεργασία και η από κοινού ανάληψη δράσεων με τις γύρω τοπικές κοινωνίες, η πρόοδος αλλά και η κοινωνική ευθύνη (Πατρινός, 1999:5) είναι εξίσου σημαντικοί στόχοι για την κάθε επιχείρηση, όπως και η επίτευξη των επιχειρησιακών της στόχων.

**Σχήμα 1:** Η επίδραση της οικονομικής ανάπτυξης των επιχειρήσεων σε μια τοπική κοινωνία αλλά και στην ευρύτερη περιοχή, από την εφαρμογή εσωτερικών δράσεων



(Πηγή: Bennett και Krebs, 1991: 16)

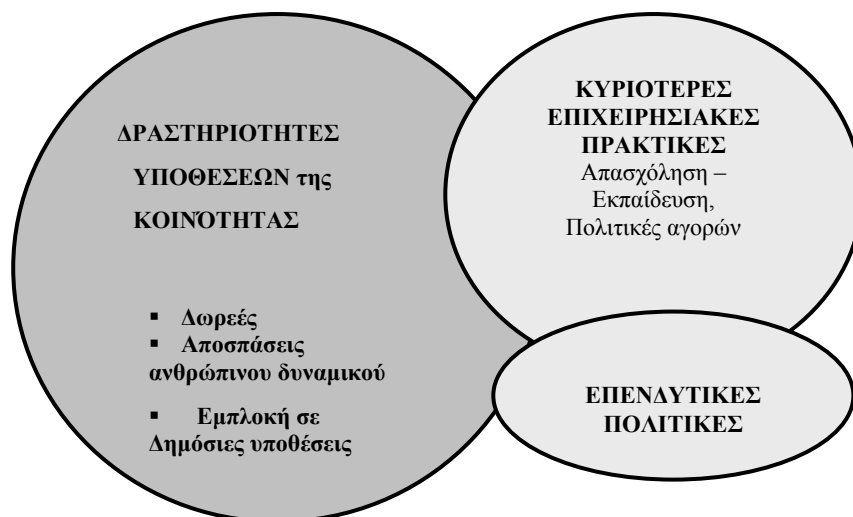
Πέρα όμως από τον σχεδιασμό για την ανάπτυξη δραστηριοτήτων στο εσωτερικό περιβάλλον μιας επιχείρησης και κατ' επέκταση στο άμεσο κοινωνικό της χώρο, οι δράσεις των επιχειρήσεων μπορούν να επεκταθούν σε ευρύτερους ορίζοντες μέσα από πολιτικές οι οποίες ορίζονται στο εσωτερικό περιβάλλον των επιχειρήσεων και μέσα από το πρίσμα της αποτελεσματικής διοίκησης και του 'καθορισμού των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων' (citizenship), της επιχείρησης στην κοινωνία που δραστηριοποιείται.

#### 4.2 Εξωτερικές δράσεις (external actions)

Οι ευρύτεροι ορίζοντες επέκτασης των δραστηριοτήτων των επιχειρήσεων αφορούν σε συνδέσεις οι οποίες αναπτύσσονται με άλλες επιχειρήσεις συνδέοντας την τοπική κοινωνία και οικονομία με

αυτές. Ορισμένα είδη επιχειρησιακών δραστηριοτήτων είναι τα εξής: **α)** απλές επιχειρησιακές πρωτοβουλίες που σκοπό έχουν την επανεκπαίδευση, την επαναχρησιμοποίηση πόρων, την παρακολούθηση της ραγδαίας ανάπτυξης της τεχνολογίας, **β)** τον σχεδιασμό και την ανάπτυξη στρατηγικών συνδέσεων μεταξύ επιχειρήσεων (business –to- business links), κοινοπραξίες (joint ventures), οι οποίες βασίζονται σε ανάθεση υπεργολαβιών και σε τυπικές συνδέσεις μεταξύ τους, **γ)** οι συνεταιρισμοί οικονομικής ανάπτυξης και οι συνεργασίες μεταξύ τοπικών οικονομιών (CDCs model) και **δ)** η κοινωνική ευθύνη και ο καθορισμός των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων των επιχειρήσεων<sup>5</sup>. Όλες αυτές οι εξωτερικές δράσεις ονομάζονται σύμφωνα με τους Bennett και Krebs (1991:16) ‘δραστηριότητες υποθέσεων που αφορούν την κοινότητα’ (community affairs activities). Το πεδίο εφαρμογής και ανάπτυξης αυτών των δραστηριοτήτων δίνεται στο σχήμα 2.

**Σχήμα 2:** Η επίδραση της οικονομικής ανάπτυξης των επιχειρήσεων σε μια τοπική κοινωνία αλλά και στην ευρύτερη περιοχή, από την εφαρμογή εξωτερικών δράσεων



Πηγή: Bennett και Krebs, (1991: 18)

## 5. Ανάπτυξη συνεργασιών στο εσωτερικό περιβάλλον των πόλεων– συλλογικές δράσεις

Η ανάπτυξη της αγοράς και η δραστηριοποίηση σε συλλογική βάση ενεργειών από διάφορους φορείς εκφράζεται με έμφαση από την ενδογενή και συνεργατική δράση που λαμβάνει χώρα μέσα σε μια περιοχή (τόπο/ πόλη). Για παράδειγμα η ανάπτυξη εσωτερικών επενδύσεων (inward investments) στο εσωτερικό περιβάλλον μιας περιοχής, υποστηρίζεται ότι αποτελεί τον παράγοντα ‘κλειδί’ για την τοπική οικονομική ανάπτυξη της περιοχής (Cobb, 1982 · Ward, 1990). Η βάση για την ανάπτυξη τέτοιων είδους δράσεων οικονομικής ανάπτυξης είναι ο ‘συνεταιρισμός’ (partnership)<sup>6</sup> [Syrett, 1995 ·

<sup>5</sup> Οι Bennett και Krebs (1991: 17), παρουσιάζουν διάφορες προσεγγίσεις που συνδέονται με αυτές τις δραστηριότητες, όπως: δωρεές μετρητών και χορηγιών που αφορούν την εκπαίδευση, την απασχόληση, την τον πολιτισμό, και δράσεις που αφορούν το περιβάλλον, ο προσδιορισμός της τοποθεσίας για την ανάπτυξη επένδυσης, η απασχόληση και η εκπαίδευση σε ομάδες ατόμων και περιοχές που μειονεκτούν, ο ρόλος του προσωπικού και της διοίκησης των επιχειρήσεων που παίζει σημαντικό ρόλο στην κοινωνία και την τοπική ζωή κ.α

<sup>6</sup> Τέτοιου είδους συνεταιρισμοί αναφέρονται οι εξής:

**α)** Απλές επιχειρηματικές πρωτοβουλίες ανάπτυξης οι οποίες χρηματοδοτούνται και αναπτύσσονται από μόνες τους (Metz 1990). Κυρίως αναφέρονται σε εισαγωγή νέας τεχνολογίας, σε εκπαίδευση ανθρώπινου δυναμικού κ.α,

Strange, 1997 · Wong, 1998 · OECD 2000) ο οποίος αποτελεί ένα ενδιάμεσο επίπεδο ανάμεσα στις δράσεις που αναπτύσσονται μεμονωμένα από τις επιχειρήσεις και τις δράσεις που λαμβάνουν χώρα υπό το πρίσμα της Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Local Self-Government) αλλά και από τις δράσεις σε ανώτερο κυβερνητικό επίπεδο .

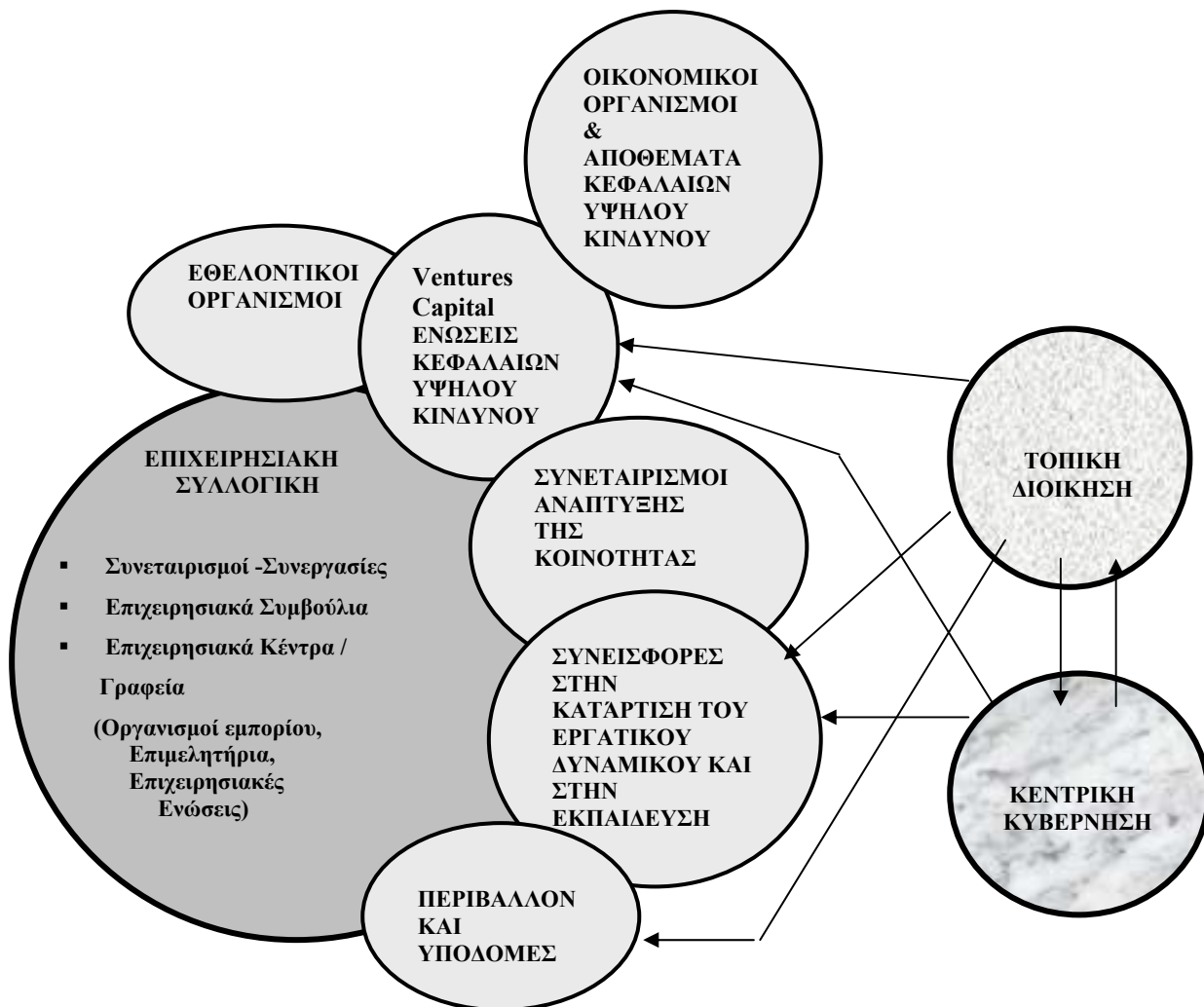
Οι Bennett και Krebs (1991:21), προσεγγίζοντας την σχέση μεταξύ επιχειρήσεων και φορέων δημόσιας διοίκησης, κάνουν λόγο για την δημιουργία **‘επιχειρησιακών πρακτόρων’** προκειμένου να διαχειρίζονται και να διοικούν τους διαθέσιμους πόρους και να κλιμακώνουν τις προτεραιότητες στη δράση των επιχειρήσεων μεταξύ τους και σε σχέση με άλλους επιχειρησιακούς παράγοντες και φορείς δημόσιας διοίκησης και διαχείρισης, όπως: οργανισμούς εμπορίου, οικονομικά ιδρύματα, κέντρα ανάπτυξης, επιχειρήσεις (γραφεία) ανάπτυξης, εμπορικά ή επαγγελματικά επιμελητήρια κ.α (Σχήμα 3).

α) *Συνεργασία μεταξύ των επιχειρήσεων*: Η συνεργασία μεταξύ των επιχειρήσεων, ειδικά σε μορφή cluster, προσδιορίζεται μέσα από τρεις βασικές διαστάσεις: α) την πελατειακή με την ύπαρξη συμβολαίων συνεργασίας, β) την ανταλλαγή πληροφοριών/ μάθησης και τεχνογνωσίας και γ) την από κοινού ανάπτυξη δράσεων (Meyer-Stamer, 2002).

β) *Συνεργασία μεταξύ επιχειρήσεων και οργανισμών*: Η μορφή αυτής της συνεργασίας περιλαμβάνει τις επιχειρήσεις από την μια πλευρά και από την άλλη, επιχειρησιακούς οργανισμούς (δημόσιους ή ιδιωτικούς). Για παράδειγμα ο ρόλος των Επιμελητηρίων είναι καθοριστικός από την στιγμή που μέσα στα πλαίσια αυτής της συνεργασίας οφείλουν να προσφέρουν υποστηρικτικές υπηρεσίες στις επιχειρήσεις (πληροφορίες για το επιχειρηματικό κλίμα σε μια περιοχή, τις τάσεις ανάπτυξης των τομέων, τους κανονισμούς και διατάξεις που διέπουν την επενδυτική δραστηριότητα, στατιστικά στοιχεία κ.α) [Moller-Glodde, 1993]. Από την πλευρά τους οι επιχειρησιακοί οργανισμοί οι οποίοι μπορεί να έχουν και την μορφή δημόσιων-ιδιωτικών συνεργασιών (public-private partnership – PPP), λειτουργούν κυρίως στα πεδία της τεχνολογικής υποστήριξης, της χρηματοδότησης επενδυτικών δραστηριοτήτων, στην κατάρτιση κ.α (Meyer-Stamer, 2002). Τέλος σε θέματα που αφορούν εκπαίδευση/ κατάρτιση ή και τομείς έρευνας και ανάπτυξης, περισσότερο ωφελούμενες είναι οι επιχειρήσεις εκείνες που διαθέτουν και τις απαραίτητες υποδομές (κέντρα εκπαίδευσης, εργαστήρια έρευνας) προκειμένου να αναπτύξουν τέτοιου είδους συνεργασίες, σε σχέση με τις ΜΜΕς (David και Foray, 1995).

γ) Συνεργασία των επιχειρήσεων με τους δημόσιους φορείς διοίκησης: Σύμφωνα με τον Meyer-Stamer (2002), ο δημόσιος τομέας υποστηρίζει την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων. Στηρίζει τις λειτουργίες των επιχειρήσεων, προσφέρει υπηρεσίες στις επιχειρήσεις, ειδικότερα σε πεδία όπου απαιτείται συλλογική δραστηριότητα, όπως είναι η εκπαίδευση και η κατάρτιση. Επίσης ο δημόσιος τομέας και ειδικότερα οι φορείς αυτοδιοίκησης μπορούν να βοηθήσουν στη δημιουργία ενός ελκυστικού επενδυτικού κλίματος σε μια περιοχή, προκειμένου να προσελκύσουν νέες επιχειρηματικές δραστηριότητες

**Σχήμα 3.** Η επίδραση της οικονομικής ανάπτυξης των επιχειρήσεων δρώντας συλλογικά



Πηγή: Bennett και Krebs, (1991:23)

Οι συνεργασίες για οικονομική ανάπτυξη –όπως αναφέρθηκε- ήδη είναι ένα πεδίο έρευνας και ανάλυσης με αυξανόμενο ενδιαφέρον ειδικότερα στο πως οι συνεργασίες αυτές μπορούν να ενθαρρυνθούν από τις πρωτοβουλίες των εκάστοτε πολιτικών σε μια περιοχή (Bennett και Krebs, 1994 · Marin και Mayntz, 1991). Η προσέγγιση αυτή χαρακτηρίζεται ως ένα μέρος από την ύπαρξη όσο το δυνατό 'από κάτω προς τα άνω' (*bottom-up*) ανάπτυξης με στόχο την εντόπια δυνητικά ανάπτυξη, ενώ στην περίπτωση της 'από τα άνω προς τα κάτω' (*top-down*) ανάπτυξης διαφαίνεται

περισσότερο η κυριαρχία κάποιων ‘φορμαρισμένων’ πολιτικών στην ικανοποίηση συμφερόντων (Stohr 1986, 1990 · Martinos, 1989)

Αυτό που είναι το πολύ σημαντικό, αφορά στον ολοκληρωτικό στόχο όσων συμμετέχουν σε μια τέτοια αναπτυξιακή συνεργασία, είτε αυτή ορίζεται τοπικά είτε όχι και ο οποίος πρέπει να είναι ο προσδιορισμός και ο σχεδιασμός μιας βιώσιμης αναπτυξιακής στρατηγικής. Για να είναι επιτυχής η αναπτυξιακή διαδικασία αλλά και να προκαλεί το ενδιαφέρον για ενεργή συμμετοχή στην εφαρμογή της πρέπει να σχεδιάζεται στρατηγικά.

## **6. Μορφές επιχειρηματικών δράσεων ανάπτυξης της Ε.Ε**

Η διεθνής βιβλιογραφία είναι πλούσια στην παρουσίαση και ανάπτυξη διάφορων μορφών επιχειρηματικών δράσεων καθώς και στην έρευνα γύρω από την αποτελεσματικότητα Ευρωπαϊκών προγραμμάτων με στόχο την οικονομική ανάπτυξη περιφερειών ή περιοχών σε τοπικό επίπεδο (OECD, 2000 · Peck και Tickell, 1995). Πιο συγκεκριμένα:

### **α) Επιχειρηματικά εκκολαπτήρια (*Business incubators*)**

Τα επιχειρηματικά εκκολαπτήρια έχουν σαν στόχο να βοηθήσουν τους επιχειρηματίες στο ξεκίνημα της ίδρυσης νέων επιχειρήσεων έτσι ώστε να αναπτυχθούν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Αποτελούν ένα νέο είδος επιχειρηματικών δράσεων. Οι Grimaldi και Grandi (2005), αναφερόμενοι στα επιχειρηματικά εκκολαπτήρια στην Ιταλία, διακρίνουν τέσσερις κύριους τύπους: α) *Business Innovation Centres (BICs)*, β) *University Business Incubators (UBIs)*, γ) *Independent Private Incubators (IPIs)* και δ) *Corporate Private Incubators (CPIs)*. Τα επιχειρηματικά εκκολαπτήρια γενικά παρέχουν ένα συνδυασμό τύπου εργασίας, επιχειρησιακών υπηρεσιών και εξειδικευμένων χρησιμοτήτων για τις επιχειρήσεις. Αυτού του είδους οι επιχειρήσεις που ονομάζονται και χώροι εκμάθησης της επιχειρησιακής διεύθυνσης, χρηματοδοτούνται από τοπικές αυτοδιοικήσεις ή τις περιφέρειες, από πανεπιστήμια, εμπορικά επιμελητήρια, επιστημονικά κέντρα και ιδιωτικές κτηματομεσιτικές εταιρίες. Οι συμβουλές που παρέχουν σε τοπικές επιχειρήσεις, αφορούν θέματα οργάνωσης και προγραμματισμού, την απασχόληση του εργατικού δυναμικού, θέματα μάρκετινγκ και ανάπτυξης νέων αγορών και αγαθών, θέματα που αφορούν νομικές και φορολογικές υποθέσεις ή καθαρά αναπτυξιακά θέματα επιχειρήσεων<sup>7</sup>.

### **β) Κέντρα ανάπτυξης επιχειρηματικών δράσεων**

Ο σκοπός αυτών των κέντρων είναι πολύ σημαντικός. Αφορά στην ενίσχυση και την υποστήριξη των επιχειρήσεων και των επιχειρηματιών, μέσα από δραστηριότητες που αφορούν στη δημιουργία, τράπεζας πληροφοριών, σε συμβουλευτική υποστήριξη, στην σύνταξη μελετών

---

<sup>7</sup> Επίσης τα επιχειρηματικά εκκολαπτήρια παρέχουν υπηρεσίες και σε επιχειρήσεις που είναι απομακρυσμένες από μεγάλα αστικά κέντρα ή βρίσκονται σε υποβαθμισμένες περιοχές. Είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι το 34% των επιχειρήσεων στις ΗΠΑ, που εξυπηρετούνται από επιχειρηματικά εκκολαπτήρια, βρίσκονται σε απομακρυσμένες και υποβαθμισμένες αναπτυξιακά περιοχές (OECD 2000).

οργάνωσης, μάρκετινγκ, διεύρυνσης των αγορών με την ανάπτυξη στρατηγικών, με την διείσδυση σε νέες αγορές, με την εξασφάλιση πιστοποιητικών ποιότητας. Γίνεται λοιπόν αντιληπτό, ότι μέσω της ενίσχυσης της δημιουργίας των Κέντρων αυτών, προωθείται η εξειδίκευση στη παροχή γνώσης, η ενδυνάμωση των επιχειρήσεων σε πρότυπα ανταγωνιστικά και η δημιουργία πλαισίων, μέσα στα οποία οι επιχειρήσεις θα μπορούν μέσω της υποστήριξης τέτοιων κέντρων να πραγματοποιούν στρατηγικά βήματα ανάπτυξης και προόδου.

### **γ) Εκπαιδευτικά και Επιχειρησιακά Συμβούλια (Training and Enterprise Councils- TECs)**

Αναπτύχθηκαν στη Μεγ.Βρετανία ως αποτέλεσμα της γενικότερης αδυναμίας των επιχειρήσεων να προσφέρουν από μόνες τους εκπαίδευση και κατάρτιση στα στελέχη τους αλλά και από τη γενικότερη ατυχία της μη διαθεσιμότητας κατάλληλων λύσεων σε θέματα εκπαίδευσης, προκειμένου να καλυφθεί το κενό μεταξύ σχολικής εκπαίδευσης και ένταξης στην αγορά εργασίας. Σύμφωνα με την Wong (1998), η ίδρυση των TECs, αποτέλεσε μια από τις βασικές κατευθύνσεις του Υπουργείου Εμπορίου της Βρετανίας. Τα TECs είναι εταιρίες εγκατεστημένες σε περιοχές με κύριο στόχο τον σχεδιασμό και την ανάπτυξη μιας στρατηγικής κατάρτισης σε τοπικό επίπεδο, αλλά και τη διαχείριση μεγάλων κυβερνητικών συμβολαίων για προγράμματα εκπαίδευσης σε όσους από τους φορείς του τόπου παρείχαν εκπαίδευση.

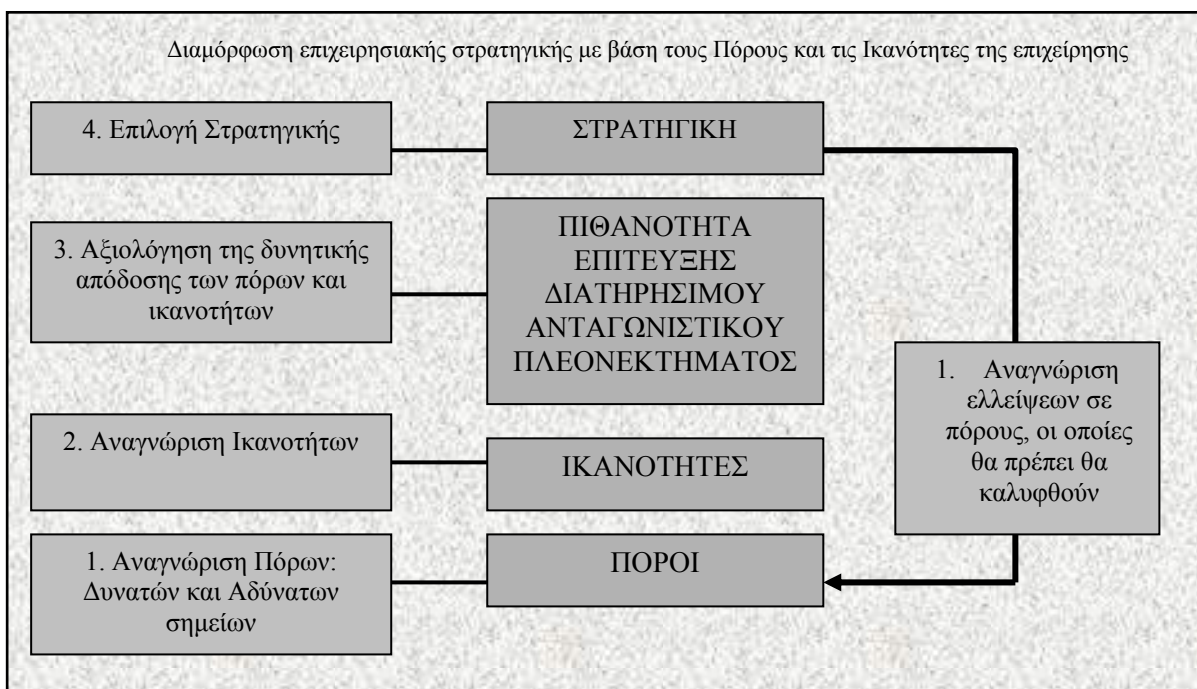
### **7. Ανταγωνιστικότητα επιχειρήσεων, ιδιαίτερα χαρακτηριστικά πόλεων και επιλογή τύπου εγκατάστασης επιχειρησιακών δραστηριοτήτων**

Η ανταγωνιστικότητα μιας επιχείρησης είναι αποτέλεσμα της συνύπαρξης και λειτουργίας ποικίλων παραγόντων όπως: η επιτυχής διαχείριση των εισροών παραγωγής και των πρώτων υλών, η επιτυχής οργάνωση και η αποτελεσματική διοίκηση μηχανισμών αλληλεξάρτησης μεταξύ του περιβάλλοντος της αγοράς, του σχεδιασμού δράσεων R/D, της ανάπτυξης συνεργασιών με ακαδημαϊκά κέντρα και με άλλες επιχειρήσεις. Επίσης, μια επιχείρηση είναι ανταγωνιστική *‘αν μπορεί και παράγει προϊόντα και υπηρεσίες με υψηλή ποιότητα και χαμηλά κόστη σε σχέση με τους ανταγωνιστές της σε τοπικό ή σε διεθνές επίπεδο. Η ανταγωνιστικότητα είναι συνώνυμη με την κερδοφορία των επιχειρήσεων σε μακροπρόθεσμο ορίζοντα και την ικανότητα τους να αποζημιώνουν τους εργαζόμενους και να παρέχουν το μέγιστο κέρδος στους επιχειρηματίες, ικανοποιώντας όμως ταυτόχρονα και τις απαιτήσεις των αγορών στις οποίες απευθύνονται’* (Buckley κ.α, 1988 Felipe, 2003 Yap, 2004). Η προσέγγιση αυτή υποστηρίζει τις θέσεις του Krugman (1994), και Lovering (2001), ότι η έννοια της ανταγωνιστικότητας αποτελεί χαρακτηριστικό των επιχειρήσεων και όχι χωρικών μονάδων, όπως περιφέρειες ή πόλεις. Κατά συνέπεια και η κατανόηση της μπορεί να πραγματοποιηθεί καλύτερα στο περιβάλλον της επιχείρησης (McFetridge, 1995).

Όσον αφορά ειδικότερα στην ανταγωνιστικότητα των *βιομηχανικών επιχειρήσεων*, κυρίως δυο βασικές θεωρίες στρατηγικού μάντζμεντ, η Industrial Organisation Theory και η Resource-Based View, προσπαθούν να εξηγήσουν τους λόγους επίτευξης διαφορετικών επιπέδων ανταγωνιστικότητας

από τις επιχειρήσεις. Η πρώτη θεωρία εστιάζει στις δυναμικές του εξωτερικού περιβάλλοντος των επιχειρήσεων οι οποίες επηρεάζουν το βαθμό της ανταγωνιστικότητας τους (Porter, 1998). Η δεύτερη θεωρία αναφέρεται στο εσωτερικό περιβάλλον των επιχειρήσεων και στις ικανότητες και πόρους των ίδιων των επιχειρήσεων να γίνουν ανταγωνιστικές (Barney, 2001 · Wernerfelt, 1984 · Wernerfelt, 1995). Για παράδειγμα οι πόροι αυτοί μπορεί να αναφέρονται στην εξειδίκευση του ανθρώπινου δυναμικού, στη φήμη και το όνομα της επιχείρησης, στην οργανωσιακή ‘κουλτούρα’ και το περιβάλλον της επιχείρησης (Hall, 1993). Στο σχήμα 4, παρουσιάζονται τα στάδια της διαμόρφωσης μιας επιχειρησιακής στρατηγικής με βάση τους πόρους και τις ικανότητες της επιχείρησης.

Σχήμα 4



Πηγή: Grant (1991), Παπαδάκης (2002:103)

Πέρα όμως από τους παράγοντες αυτούς, η ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων επηρεάζεται και διαμορφώνεται και από τις συνθήκες και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά ή πλεονεκτήματα του αστικού περιβάλλοντος (urban assets), όπου οι επιχειρήσεις είναι εγκατεστημένες και αναπτύσσουν τις δραστηριότητες τους (Parkinson κ.α, 2004 · Begg, 1999; Deas και Giordano, 2001). Σύμφωνα με τους Maskell και Malmberg (1999), η ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων και κυρίως των βιομηχανικών, εξαρτάται από τον συγκεκριμένο συνδυασμό των τοπικών παραγόντων (χαρακτηριστικών) που επηρεάζουν την κατανομή των οικονομικών δραστηριοτήτων, συνθέτοντας κάθε φορά τις δυνατότητες της εκάστοτε περιοχής, είτε σε τοπικό είτε σε περιφερειακό επίπεδο. Παράγοντες όπως η γεωγραφική θέση της πόλης, οι προσβάσεις σε οδικούς άξονες (δίκτυα) διαθεσιμότητα του εργατικού δυναμικού, η οικονομική δυναμική της περιοχής, η εξειδίκευση, οι τοπικοί φόροι, οι τηλεπικοινωνίες, η πρόσβαση σε αγορές του εξωτερικού καθώς και η ύπαρξη χρηματοδοτικών/ επενδυτικών κινήτρων επηρεάζουν την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων που είναι εγκατεστημένες σε μια περιοχή, ενώ



λαμβάνονται υπόψη ως κριτήρια για την εγκατάσταση νέων. Επιπλέον παράγοντες μη οικονομικοί, όπως οι αστικές υποδομές, το φυσικό περιβάλλον, η ποιότητα ζωής, η οι κοινωνικές υποδομές σε ασφάλεια, υγεία και ψυχαγωγία, λαμβάνονται σοβαρά υπόψη στην εγκατάσταση των επιχειρήσεων σε δυνητικά επιλεγόμενες περιοχές (van den Berg κ.α, 2004:6).

Όλοι οι παραπάνω παράγοντες διαμορφώνουν το προφίλ της ανταγωνιστικής περιοχής/ πόλης. Στο ευρέως γνωστό έργο του *'The Competitive Advantage of Nations'* (1990), ο Porter επιχειρεί την σύνδεση μεταξύ των επιχειρήσεων και των ανταγωνιστικών πόλεων, υποστηρίζοντας τα εξής:

*Οι διεθνοποιημένες και επιτυχημένες επιχειρήσεις καθώς και τα βιομηχανικά clusters συχνά συγκεντρώνονται σε πόλεις ή περιφέρειες, όπου οι βάσεις για την επίτευξη ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος, βρίσκεται συχνά στα τοπικά χαρακτηριστικά...Ενώ οι εθνικές κυβερνήσεις έχουν ένα ρόλο στην ανάπτυξη της βιομηχανίας, ο ρόλος των τοπικών αυτοδιοικήσεων ή των περιφερειακών είναι εξίσου ή και περισσότερο σημαντικός...Η διαδικασία δημιουργίας τοπικών δεξιοτήτων καθώς και η ανάπτυξη ενός καινοτομικού και βελτιωμένου περιβάλλοντος, λαμβάνουν χώρα τοπικά.*

[Porter, 1990: 158,622]

Ο Porter, αναφερόμενος στη διαμόρφωση του περιβάλλοντος των επιχειρήσεων σε μικροοικονομικό επίπεδο, υποστήριξε ότι γίνεται κατανοητή μέσα από την συσχέτιση τεσσάρων βασικών πεδίων ανάλυσης: α) την ποιότητα των εισροών / συνθηκών του τοπικού περιβάλλοντος β) το πλαίσιο των στρατηγικών και του ανταγωνισμού της επιχείρησης, γ) την ποιότητα των συνθηκών ζήτησης στο τοπικό περιβάλλον και δ) την παρουσία άλλων σχετικών ή υποστηρικτικών επιχειρήσεων (Porter 1998, 2000, 2003/ DTI 2003). Όπως φαίνεται και το σχήμα 5 ('diamond model'), οι παράγοντες που συνθέτουν τα παραπάνω πεδία ανάλυσης, εκφράζουν τόσο τις επιχειρήσεις ως οργανισμούς και δραστηριότητες όσο και τα χαρακτηριστικά των περιοχών όπου οι επιχειρήσεις είναι εγκατεστημένες και τα οποία επηρεάζουν την παραγωγικότητα και την ανάπτυξη των επιχειρήσεων.

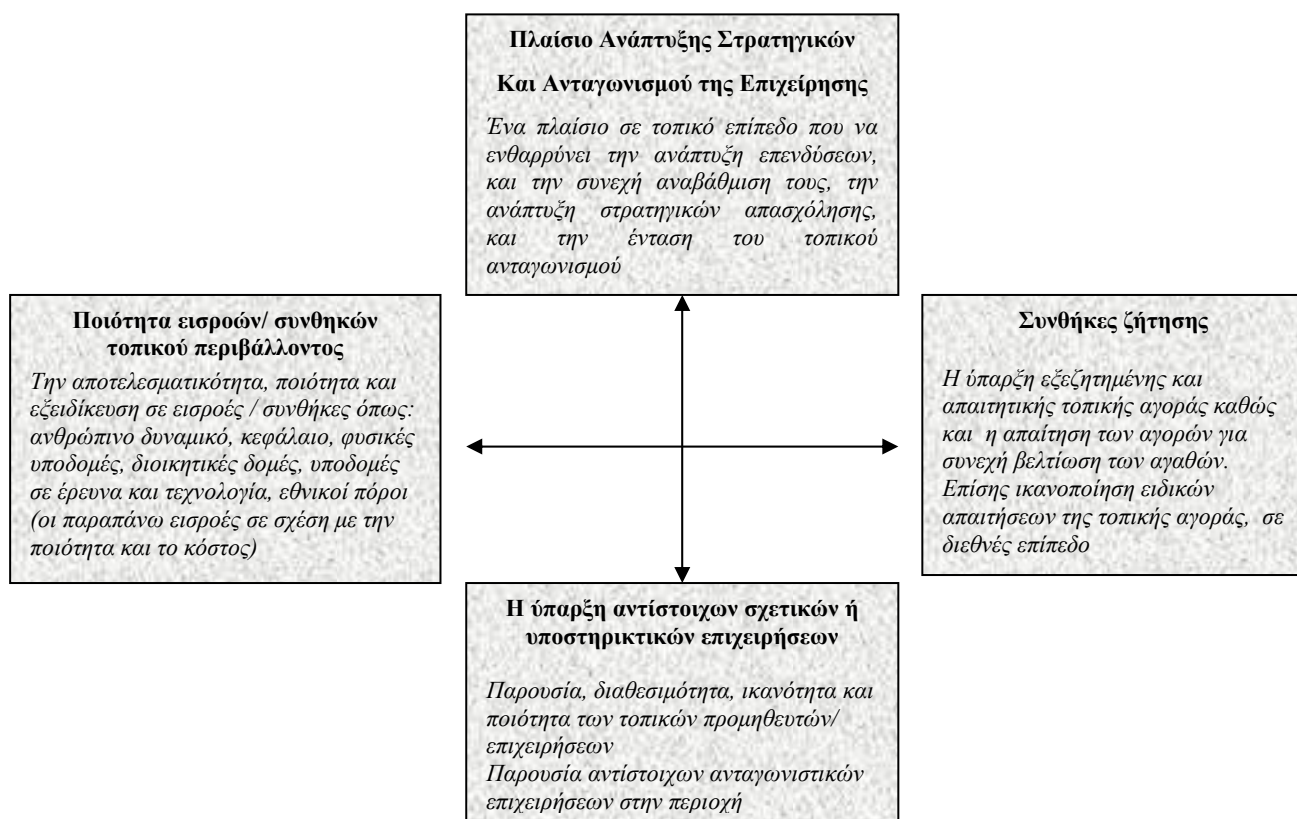
Ιδιαίτερα σημαντική είναι η προσέγγιση των Dicken και Malmberg (2001), οι οποίοι εξετάζουν τις σχέσεις και αλληλεπιδράσεις μεταξύ των επιχειρήσεων και των περιοχών όπου είναι εγκατεστημένες. Μέσα από την ανάλυση της σχέσης αυτής αναζητούν απαντήσεις σε ερωτήματα τα οποία αφορούν στο πως επηρεάζουν οι δυνάμεις του χωρικού περιβάλλοντος τις επιχειρήσεις, μέσα από ποιους τρόπους και διαδικασίες οι επιχειρήσεις αναπτύσσονται καθώς και πως τα βιομηχανικά συστήματα<sup>8</sup>, μέσα στα οποία οι επιχειρήσεις ανήκουν, επηρεάζουν τις στρατηγικές ανάπτυξης των επιχειρήσεων. Στο σχήμα 6 παρουσιάζεται η σχέση αυτή υπό το πρίσμα του ευρύτερου κυβερνητικού συστήματος σε μακροοικονομικό επίπεδο.

---

<sup>8</sup> Ο όρος 'σύστημα' δεν αναφέρεται μόνο στην οικονομική διάσταση, αλλά και στις κοινωνικοπολιτιστικές δυνάμεις που διαμορφώνονται στο ευρύτερο περιβάλλον των επιχειρήσεων. Με τον όρο 'βιομηχανικά σύστημα' εννοείται όλο το νομοθετικό και οργανωσιακό πλαίσιο που διέπει το κλάδο της βιομηχανίας σε μια περιοχή.

Σχήμα 5

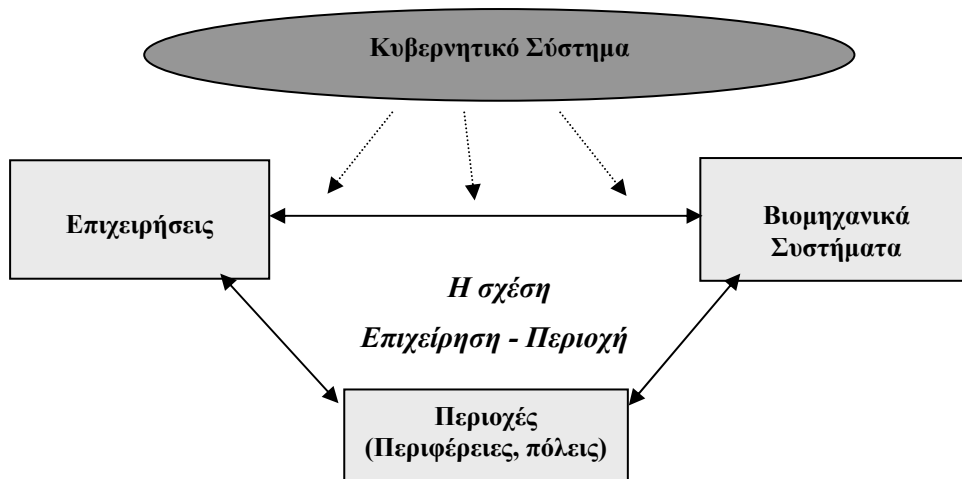
Παραγωγικότητα και επιχειρησιακό περιβάλλον ('diamond model')



Πηγή: Porter (1998, 2000, 2003, DTI 2003)

Σχήμα 6

Η σχέση ανάμεσα στην Επιχείρηση και στην Περιοχή (περιφέρεια, πόλη)



Πηγή: Dicken και Malmberg (2001)

Με βάση τις παραπάνω τοποθετήσεις κάθε επιχείρηση δεν αποτελεί απλά μια τυπικά δομημένη οντότητα, αλλά αντίθετα είναι σημαντικό τμήμα ενός ευρύτερου κοινωνικού, οικονομικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος, το οποίο υφίσταται τοπικά. Το περιβάλλον αυτό μπορεί να παρέχει ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα, τα οποία είναι δυνατόν να αναφέρονται, στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των πόλεων/ περιοχών (υποδομές, τεχνολογία, εξειδίκευση, κ.α). Τα πλεονεκτήματα αυτά ισχυροποιούν την ανταγωνιστικότητα των τοπικών επιχειρήσεων, αλλά συμβάλλουν και στην προσέλκυση και δημιουργία νέων (Keune, 2001· Cossentino, 1996).

Ένα πλήθος μελετών και εργασιών εξετάζουν ποικίλους παράγοντες οι οποίοι συνδέονται με την τελική απόφαση των ξένων κυρίως πολυεθνικών επιχειρήσεων, προκειμένου να εγκατασταθούν σε μια περιοχή (τοποθεσία) [Herzberg κ.α, 1959· Lankes και Venables, 1997· Chakrabarti, 2000· Parsons και Broadbridge, 2006, κ.α]. Το ζήτημα όμως της επιλογής έχει τη βάση του στην παραδοσιακή θεωρία της αγοράς, στην προσφορά και τη ζήτηση. Τα κριτήρια που αξιολογεί η εκάστοτε επιχείρηση προκειμένου να εγκατασταθεί σε μια περιοχή, και μάλιστα αφορά στο τι έχει να προσφέρει η εκάστοτε περιοχή – σε σχέση πάντα με τις περιοχές που ανταγωνίζεται - προκειμένου να ικανοποιήσει τις ανάγκες δυνητικών επιχειρήσεων ή άλλων αγορών στόχων, αλλά και στην ικανότητα της περιοχής να μπορεί να σχεδιάσει και να εφαρμόσει τις κατάλληλες ανταγωνιστικές πολιτικές προώθησης προκειμένου να αποτελέσει πόλο έλξης για τις δυνητικές αγορές στόχους (π.χ επιχειρήσεις).

## **8. Ανταγωνιστικότητα επιχειρήσεων και πολιτικές αστικής ανάπτυξης**

Ο ρόλος των δημόσιων τοπικών αρχών και η συνεισφορά τους στην τοπική οικονομική ανάπτυξη των πόλεων είναι πολύ σημαντική, ειδικότερα σε ό,τι αφορά τον σχεδιασμό των στρατηγικών προώθησης αλλά και της εικόνας των πόλεων διεθνώς. Η κύρια προτεραιότητα σχεδιασμού και ανάπτυξης των στρατηγικών αυτών εστιάζεται στη βιώσιμη ανάπτυξη των τοπικών κοινωνιών με έμφαση όχι μόνο στην οικονομική ανάπτυξη, από την στιγμή που η ύπαρξη τοπικών αυτοδιοικήσεων με *επιχειρηματικό προσανατολισμό* προκύπτει ως βασική αναγκαιότητα, κυρίως τη δεκαετία του '90 (Hall and Hubbard, 1998). Όπως έχει αναφέρει ο Barlow (1997) η απουσία τοπικών αυτοδιοικήσεων και φορέων εξουσίας με επιχειρησιακό προσανατολισμό, είναι δυνατό να έχει αρνητικές επιδράσεις (μειονεκτήματα) στην ανάπτυξη των πόλεων σε σύγκριση τους με άλλες. Παράλληλα καθοριστικής σημασίας παράγοντας στην επιτυχή προσέλκυση ΑΞΕ, αποτελεί η ανάπτυξη συνεργασιών και σχέσεων μεταξύ των τοπικών φορέων και οργανισμών διοίκησης (Fuller κ.α, 2003). Πιο συγκεκριμένα υπάρχουν επιπλέον πολλές μελέτες οι οποίες αναφέρονται στην εξέταση και διερεύνηση τέτοιων πολιτικών και εστιάζουν την ανάλυση τους στο ρόλο που διαδραματίζουν συγκεκριμένες πολιτικές. Πιο συγκεκριμένα:

- *Προώθηση συνεργασιών με τον ιδιωτικό τομέα σε συγκεκριμένα αναπτυξιακά έργα (π.χ παροχή υποστήριξης στην τοπική βιομηχανία):* Στην Ευρωπαϊκή πραγματικότητα, υπάρχουν χαρακτηριστικά παραδείγματα συνεργασίας των τοπικών φορέων και των επιχειρήσεων σε συγκεκριμένα αναπτυξιακά έργα. Για παράδειγμα αναφέρεται οι περιπτώσεις των περιοχών

Hudiksvall (Σουηδία), Nivala-Haarajarvi και Siikalatva (Φιλανδία) και North Jutland (Δανία), στις οποίες σχεδιάστηκαν και εφαρμόστηκαν συνεργασίες με στόχο την ενδυνάμωση της τοπικής βιομηχανίας αλλά και την ανάδειξη νέων ευκαιριών εργασίας αλλά και ανάπτυξης νέων μορφών επιχειρηματικής δράσης (European Communities, 2003)

- *Προώθηση και υποστήριξη συνεργασιών με Πανεπιστημιακά και Ερευνητικά Ινστιτούτα σε συγκεκριμένα έργα (π.χ παροχή χρηματοδοτήσεων για έρευνα):* Ιδιαίτερη έμφαση αποδίδεται στην ανάπτυξη συνεργασιών στο πεδίο της έρευνας και της ανάπτυξης.
- *Προώθηση και υποστήριξη της δημιουργίας ενός ελκυστικού επιχειρησιακού περιβάλλοντος με στόχο την ανάπτυξη νέων επιχειρήσεων και την προσέλκυση ξένων:* Η δημιουργία ενός ελκυστικού και δυναμικού επιχειρησιακού περιβάλλοντος αποτελεί ένα πολύ σημαντικό παράγοντα ενίσχυσης της αστικής ανάπτυξης καθώς η προσέλκυση νέων επενδύσεων και η διατήρηση των υφισταμένων τίθεται ως βασική προτεραιότητα από τις περιφέρειες και τις πόλεις (Head κ.α, 1999 · Stubbs κ.α, 2002 · Ulaga κ.α, 2002). Οι Grimaldi και Grandi (2005), κάνουν λόγο για την σημαντικότητα των επιχειρησιακών εκκολαπτηρίων (business incubators)<sup>9</sup>, αναφερόμενοι στην Ιταλία, ενώ οι Drejer και Jorgensen (2005), αναφέρονται στην ανάπτυξη συνεργασιών μεταξύ μικρών επιχειρήσεων και δημόσιων ερευνητικών ινστιτούτων στη Δανία, συμπεραίνοντας ότι η μεταξύ τους συνεργασία δεν ευδοκιμεί πάντοτε και δεν είναι συχνή από την στιγμή που δεν εκφράζονται κοινά συμφέροντα ανάμεσα στις δυο πλευρές.
- *Ενίσχυση και υποστήριξη της διαδικασίας μάθησης / παροχή προγραμμάτων συνεχούς κατάρτισης. Εφαρμογή πολιτικών ανάπτυξης του ανθρώπινου δυναμικού:* Αποτελεί μια από τις βασικές αρχές της Ε.Ε, αναδεικνύοντας την άμεση σχέση ανάμεσα στην εκπαίδευση και την ανεργία. Στο σύνολο της Ε.Ε, τα προγράμματα και οι πολιτικές για την εκπαίδευση και την συνεχιζόμενη κατάρτιση αποτελούν κύριους άξονες όχι μόνο της οικονομικής βιωσιμότητας και ανάπτυξης αλλά και της κοινωνικής προόδου και ευημερίας (Bryans, 2001).
- *Προετοιμασία ή συμμετοχή στον σχεδιασμό και την εφαρμογή ενός συγκεκριμένου στρατηγικού πλάνου ανάπτυξης για την πόλη:* Η διεθνής εμπειρία καταγράφει πολλές περιπτώσεις περιοχών που εφαρμόσαν στρατηγικά σχέδια ανάπτυξης προκειμένου να υποστηρίξουν την συνολική τους ανάπτυξη και ανταγωνιστικότητα. Ενδεικτικά αναφέρονται τα εξής: Strategic Plan for Prague (1999), Urban Plan of Lyon (1997), Metropolitan Plan of Madrid (Jimenez-Moreno, 2001 · Compitello, 2003), Strategic Plan of Lisbon (Vasconcelos και Reis, 1997).

<sup>9</sup> Τα πιο δημοφιλή επιχειρησιακά εκκολαπτήρια στην Ευρώπη είναι (Grimaldi και Grandi, 2005): (1) Το Πανεπιστήμιο Twente στην Ολλανδία, στο οποίο είναι εγγεγραμμένες περισσότερες από 300 επιχειρήσεις, οι οποίες παρουσιάζουν ένα δείκτη βιωσιμότητας > 80%, τα πρώτα πέντε έτη ζωής τους, (2) Το Πανεπιστήμιο του Cambridge στο Ηνωμένο Βασίλειο, με τις επιχειρήσεις που ανήκουν σε αυτό να παρουσιάζουν δείκτη βιωσιμότητας > 93% τα πέντε πρώτα χρόνια της ζωής τους, (3) Τα Πανεπιστήμια του Linköping και Chalmers στη Σουηδία, με περισσότερες από 600 επιχειρήσεις υψηλής τεχνολογίας να ανήκουν σε αυτά, από το 1979 έως σήμερα, (4) το Dundalk Regional Technical College στην Ιρλανδία, το οποίο μέσω του Technology Enterprise Programme, υποστήριξε τη δημιουργία ενός μεγάλου αριθμού επιχειρήσεων και τέλος (5) το SPINNO programme στη Φιλανδία, το οποίο από το 1990, έχει υποστηρίξει την ανάπτυξη της τεχνολογίας σε περισσότερες από 100 φιλανδικές επιχειρήσεις.

- *Συμμετέχουν με άλλους τοπικούς φορείς στην ανάπτυξη πρωτοβουλιών προώθησης της εικόνας της πόλης (μάρκετινγκ της πόλης), έχοντας συγκεκριμένους στόχους και προϋπολογισμό για την ανάπτυξη τέτοιων δράσεων:* Η αποτελεσματικότητα τους στην ανταγωνιστικότητα των πόλεων και των επιχειρήσεων αποτελεί ζήτημα έντονης συζήτησης (από την μια πλευρά οι εκφραστές της οικονομικής γεωγραφίας και από την άλλη οι υποστηρικτές του μάρκετινγκ). Παρόλα αυτά όμως, πρόσφατη έρευνα που πραγματοποιήθηκε σε 51 ξένες επιχειρήσεις (μη τοπικές) που εγκαταστάθηκαν σε ελληνικές πόλεις της Περιφέρειας Θεσσαλίας, έδειξε ότι η τυχόν ύπαρξη πολιτικών μάρκετινγκ στις πόλεις εγκατάστασης θα αποτελούσε ένα σημαντικό εργαλείο για την καλύτερη ανάπτυξη των ξένων επιχειρήσεων στην τοπική και περιφερειακή αγορά (Metaxas και Kallioras, 2007, υπό δημοσίευση)
- *Ελέγχουν τις χρήσεις γης ή προωθούν την αστική ανάπλαση ή εφαρμόζουν έργα αστικής ανασυγκρότησης με στόχο να βελτιώσουν την ποιότητα και την εικόνα της πόλης:* Οι αστικές αναπλάσεις και οι ανασυγκροτήσεις αστικών περιοχών αποτελούν δράσεις οι οποίες έχουν ως στόχο την ανταγωνιστικότητα των πόλεων που τις εφαρμόζουν. Η διεθνής πρακτική καταγράφει πολλές περιπτώσεις τέτοιων δράσεων με θετικά οφέλη τόσο στην αστική ανάπτυξη όσο και την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στις πόλεις αυτές (Beriatos και Gospodini, 2004 · Adair κ.α, 2000 · Hubbard, 1995 · Seo, 2002)
- *Αναζητούν επιδοτήσεις και ενισχυτικά προγράμματα ανταγωνιστικότητας από την ΕΕ:* Χαρακτηριστικά αναφέρονται ορισμένες περιπτώσεις περιοχών της Ε.Ε., οι οποίες μέσω ευρωπαϊκών ενισχύσεων αναβάθμισαν την ανταγωνιστικότητά τους και στήριξαν την οικονομική τους ανάπτυξη: η περιοχή *Szczecin* (Πολωνία), με εστίαση στην προστασία των υδάτινων πόρων με την εισαγωγή σύγχρονων τεχνολογιών και η περιοχή *Longford* (Ιρλανδία), με εστίαση στην υποστήριξη της ανταγωνιστικότητας της περιοχής μέσω της επένδυσης σε συστήματα Πληροφοριών και Επικοινωνίας (European Commission, 2003)
- *Προώθηση της κοινωνικής συνοχής μέσα από δράσεις και πολιτικές οι οποίες μειώνουν την φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό:* Η προώθηση της κοινωνικής συνοχής ως παράγοντα της βιώσιμης ανάπτυξης αποτελεί μια από τις κύριες προτεραιότητες της Ευρωπαϊκής πολιτικής, με εστίαση στην ανάπτυξη σχέσεων μεταξύ των αστικών περιοχών και του υπαίθρου χώρου (ESDP, 1999). Παραδείγματα περιοχών που υποστήριξαν την οικονομική τους ανάπτυξη μέσα από προγράμματα κοινωνικής συνοχής αναφέρονται, η περιοχή *Longford* (Ιρλανδία), στην οποία η ανάπτυξη συστημάτων πληροφορικής δημιούργησε νέες ευκαιρίες ανάπτυξης στις κοινωνίες της υπαίθρου (LEADER), η βελτίωση των συνθηκών στις κοινωνικές υπηρεσίες στις λιγότερες αναπτυγμένες περιοχές του Τορίνο (Ιταλία) [URBAN II], ή η ενίσχυση τοπικών επιχειρησιακών δράσεων τουρισμού στην Guyana (Γαλλία) [OBJECTIVE 1 Programme] (European Commission, 2003)

- *Παρακολούθηση και έλεγχος της ποιότητας των παραγωγικών και κοινωνικών υποδομών. Προώθηση / ενθάρρυνση δράσεων που βελτιώνουν ή διατηρούν την ποιότητα αυτή σε υψηλά επίπεδα:* Η παρακολούθηση, ο έλεγχος και η βελτίωση των κοινωνικών και παραγωγικών υποδομών έχουν άμεση επίδραση στην ανάπτυξη των επιχειρησιακών δραστηριοτήτων. Η ύπαρξη ποιοτικών παραγωγικών υποδομών αποτελεί παράγοντα επίτευξης επικερδών επιχειρησιακών δραστηριοτήτων, συμβάλλοντας θετικά στην ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων. Στην αντίθετη περίπτωση σημειώνονται αρνητικές επιδράσεις στην ποιότητα και την ποσότητα των παραγόμενων αγαθών (International Labor Organisation-ILO, 1998).

## **9. Συμπεράσματα**

Στην ανάλυση που προηγήθηκε αποδόθηκε ιδιαίτερη βαρύτητα στην έννοια και την πρακτική της Τοπικής Οικονομικής Ανάπτυξης. Επίσης η ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας είναι κάτι το οποίο είναι πολύ σημαντικό από την στιγμή που νέες μορφές επιχειρησιακών δράσεων λαμβάνουν χώρα διεθνώς προκειμένου να ενισχυθούν νέες παραγωγικές μονάδες ανάπτυξης ή για να ισχυροποιηθούν οι ήδη υφιστάμενες. Αποδίδεται ιδιαίτερη βαρύτητα στο ρόλο των επιχειρήσεων αλλά και των ομάδων που δραστηριοποιούνται στο περιβάλλον των πόλεων. Λαμβάνοντας ως δεδομένο το γεγονός ότι η οικονομική δυναμική των πόλεων αποτελεί τον παράγοντα ‘κλειδί’ για την ανάπτυξη και την ευημερία τους, ο ρόλος που διαδραματίζουν οι επιχειρήσεις είναι καθοριστικός. Οι επιχειρήσεις που στα πλαίσια του αστικού περιβάλλοντος οφείλουν να λειτουργούν και να αναπτύσσουν δράσεις συνεργασίας με τους τοπικούς φορείς διοίκησης, από την στιγμή που η επιτυχής ανάπτυξη συνεργασιών μεταξύ του ιδιωτικού και του δημόσιου τομέα, αποτελεί ένα πολύ ισχυρό εργαλείο για την ενδυνάμωση της τοπικής ανάπτυξης με οφέλη τόσο για τις πόλεις όσο και τις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στο περιβάλλον τους.

Βαρύνουσας σημασίας είναι η σύνδεση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των πόλεων. Στην ανάλυση που προηγήθηκε παρουσιάστηκε ένα εύρος παραγόντων που συνθέτουν σε μικρό ή μεγάλο βαθμό το προφίλ των πόλεων και που έχουν, με βάση τις ποικίλες προσεγγίσεις, επίδραση στην ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων. Οι παράγοντες αυτοί που προέρχονται από διαφορετικές οικονομικές θεωρίες (δυναμική των τοπικών αγορών, οικονομίες συγκέντρωσης κ.α) λαμβάνουν διαφορετική σημαντικότητα ανάλογα με το είδος και το χαρακτήρα της κάθε επιχείρησης. Παράλληλα πραγματοποιήθηκε η σύνδεση της επιχειρησιακής ανταγωνιστικότητας με τις πολιτικές αστικής ανάπτυξης, εστιάζοντας στην σημαντικότητα συγκεκριμένων πολιτικών οι οποίες με βάση τις διεθνείς πρακτικές είναι δυνατόν να επηρεάσουν την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων. Τόσο η σύνδεση των ιδιαίτερων αστικών χαρακτηριστικών όσο και αυτή των πολιτικών ανάπτυξης με την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων, αποτελούν μείζονα ζητήματα τα οποία είναι απαραίτητο να ληφθούν υπόψη και να διερευνηθούν από τους ιθύνοντες και ασκούντες την ανάπτυξη στο περιβάλλον των πόλεων, καθώς συνδέονται τόσο με την ευημερία της τοπικής κοινωνίας όσο και με την ανταγωνιστικότητα των ίδιων των επιχειρήσεων.

## ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ-ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

### *Ελληνική*

- ΠΕΤΡΑΚΟΣ Γ., (2000) 'Οι χωρικές επιπτώσεις της ολοκλήρωσης Ανατολής-Δύσης στην Ευρώπη' στο Ανδρικοπούλου Ε., και Κανκαλάς Γ., (επιμ) 'Ο Νέος Ευρωπαϊκός Χώρος: η διεύρυνση και η γεωγραφία της ευρωπαϊκής ανάπτυξης', εκδ. ΘΕΜΕΛΙΟ, Αθήνα, σελ. 186-212
- ΠΕΤΡΑΚΟΣ Γ., και ΤΣΟΥΚΑΛΑΣ Δ., (1997) 'Η χωροθέτηση της Ελληνικής βιομηχανίας και οι πολιτικές περιφερειακής ανάπτυξης', 4<sup>ο</sup> Εθνικό Συνέδριο Ελληνικής Εταιρείας Περιφερειακής Επιστήμης, Κηφισιά, 9-10 Μαΐου, 1997

### *Ξένη*

- ADAIR A., BERRY J., MCGREAL S., DEDDIS B και HIRST, S., (2000) 'The financing of urban regeneration', *Land Use Policy*, vol. 17, pp. 147-156
- BALSAS LOPES, J. C., (2000), City center revitalization in Portugal: Lessons from two medium size cities, *Cities*, 17, pp. 19-31
- BARKLEY D L, και McNAMARA K T, (1994) 'Local Input Linkages: a comparison of Foreign-owned and domestic manufacturers in Georgia and South Carolina', *Regional Studies*, vol. 28.7, pp. 725-737
- BARLOW M., (1997) 'Administrative systems and metropolitan regions' *Environment and Planning C: Government and Policy*, vol. 15 pp. 399-411
- BARNEY, J., (2001) 'Is the Resource-Based 'View' a useful perspective for management research?', *Academy of management review*, vol.26(1), pp. 41-46
- BAUMOL, W.J (1986) 'Productivity Growth, Convergence and Welfare What the Long-run Data Show', *American Economic Review*, vol. 76(5), pp. 1072-1085
- BEGG I. (1999), 'Cities and Competitiveness' *Urban Studies*, 36 (5-6): 795-809
- BENNETT, R και KREBS, G (1991) 'Local Development Public-Private Partnerships Initiation in Britain and Germany' Belhaven Press, London, NY
- BENNETT R. και KREBS G., (1994) 'Local Economic Development Partnerships: An Analysis of policy networks in EC-LEDA Local Employment Development Strategies' *Regional Studies*, vol. 28(2): 119-140
- BERIATOS, E., και GOSPODINI, A., (2004) 'Glocalising 'urban landscapes: Athens and the 2004 Olympics', *Cities*, vol.
- BLAKELY J.E., (1994), 'Planning Local Economic Development: Theory and Practice' Sage publications, 2<sup>nd</sup> edition
- BREMNER, L., (2000) 'Reinventing the Johannesburg inner city', *Cities*, vol. 17 (3), pp. 185-193
- BRETSCHIEGER L, (1999) 'Knowledge diffusion and the development of regions', *The Annals of Regional Science*, 33: 251-268
- BRYANS, P., (2001) 'Family learning in the workplace: nurturing lifelong learning', *Futures*, vol.33, pp. 531-540
- BUCKLEY, P.J., PASS, C.L, και PRESCOTT, K (1998) 'Measures of international competitiveness: a critical survey', *Journal of Marketing Management*, vol.4(2), pp. 175-200
- CHAKRABARTI, A., (2003) 'A theory of the spatial distribution of foreign direct investment', *International Review of Economics and Finance*, vol.12, pp. 149-169
- CHESHIRE P.C και GORDON R.I (1996), 'Territorial Competition and the predictability of collective (in)action' *International Journal of Urban and Regional Research*, 20 pp.383-399
- CHESHIRE P.C και GORDON R.I (1998), 'Territorial Competition: some lessons for policy' *The Annals of Regional Science*, 32:321 –346
- COFFEE W.J, POLESE M, (1984) 'The concept of local development: a stages model of endogenous regional growth' *Papers in Regional Science Ass.* 55., pp. 1-12 in Barkley D L, McNamara K T, 1994 'Local Input Linkages: a comparison of Foreign-owned and domestic manufacturers in Georgia and South Carolina', *Regional Studies*, vol. 28.7, pp. 725-737
- COFFEE W.J, POLESE M, (1985) 'Local development: conceptual bases and policy implications' *Regional Studies*, vol. 19., pp. 85-93 in Barkley D L, McNamara K T, 1994 'Local Input

- Linkages: a comparison of Foreign-owned and domestic manufacturers in Georgia and South Carolina', *Regional Studies*, vol. 28.7, pp. 725-737
- COMPITELLO, A.M., (2003) 'Designing Madrid, 1985-1997', *Cities*, vol.20 (6), pp. 403-411
- COSENTINO, F. (1996) 'The need for a new regulatory and institutional order' στο Cossentino, F., Pyke, F και Sengenberger, W (eds) *Local and regional response to global pressure: the case of Italy and its industrial districts*, ILS, Geneva, 1996
- DAVIES, T-A (2001) 'Enhancing competitiveness in the manufacturing sector: key opportunities provided by inter firm clustering', *Competitiveness Review*, vol. 11(2)
- DEAS, I., και GIORDANO, B., (2001) 'Conceptualising and measuring urban competitiveness in major English cities: an exploratory approach', *Environment and Planning A*, vol.33, pp. 1411-1429
- DICKEN, P και MALMBERG, A., (2001) 'Firms in territories: A relational perspective', *Economic Geography*, vol.77 (4), pp. 345-363
- DREJER, I., και JORGENSEN, H.B (2005) 'The dynamic creation of knowledge: Analysing public-private collaborations', *Technovation*, vol. 25, pp. 83-94
- DTI (1994), *'Competitiveness: Helping business to win'* Department of Trade and Industry, The Stationery Office, London
- ELLIS G., και McKAY S. (2000) 'Belfast: City Management profile' *Cities*, vol. 17, pp. 47-54
- ESDP, (1999) *'European Spatial Development Perspective'* Adopted by the European Council of EU Ministers Responsible for Spatial Planning, in Potsdam, 10-11/05/99
- EUROPEAN COMMISSION, (2003) 'Structural policies and European territories: Competitiveness, sustainable development and cohesion in Europe. From Lisbon to Gothenburg', Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities
- FELIPE, J (2003) 'Public-Private Partnership for Competitiveness', *ERD Policy Brief, no.18*, Asian Development Bank
- FUJITA, M., KRUGMAN, P και VENABLES, J.A (1999) *'The Spatial Economy: Cities, regions and international trade'*, MIT Press (eds), Cambridge, Massachusetts, London England
- FULLER, C, BENNETT, J.R και RAMSDEN, M (2003) 'Organising for inward investments? Development agencies, local government and firms in the inward investment process', *Environment and Planning A*, VOL. 35, PP. 2025-2051
- FUNKE, M (1995) 'Europe's Monetary Future One Market, One Money', *Discussion Paper, No. DP 1-95*, Centre for Economic Forecasting, London Business School, 1995
- GRIMALDI, R., και GRANDI, A., (2005) 'Business incubators and new venture creation: an assessment of incubating models', *Technovation*, vol.25, pp. 111-121
- HAGERDOOM, J., LINK, N.A, VORONTAS, S.N (2000), 'Research Partnerships', *Research Policy*, vol. 29, pp. 567-586
- HALL P. (1993), 'Forces shaping Urban Europe' *Urban Studies*, 30 (6): 883-898
- HALL T και HUBBARD P., (1996) *'The Entrepreneurial city'* eds. J. Wiley and Sons
- HEAD K.C., RIES C.J., και SWENSON L.D. (1999), 'Attracting foreign manufacturing: Investment promotion and agglomeration', *Regional Science and Urban Economics*, 29 (2): 197-218
- HENDERSON, V., (1988), *'Urban Development: Theory, Facts and Illusion'*, Oxford University Press
- HERZBERG, F., MAUNSER, B και SNYDERMAN, B (1959) *'The motivation to work'*, Wiley, New York
- HOLLAND, S., (1976) *'The Regional Problem'*, Macmillan eds
- HUBBARD P. (1995), 'Urban design and local economic development: a case study in Birmingham', *Cities*, 12 (4): 243- 251
- IAMMARINO, S και McCANN, P., (2006) 'The structure and evolution of industrial clusters: Transactions, technology and knowledge spillovers', *Research Policy*, vol. 35, pp. 1018-1036
- INTERNATIONAL LABOUR ORGANISATION-ILO (1998) *'Local Economic Development Agencies as an instrument to promote job-creation in Europe'*, ILO, Employment sector
- JONES C., και WATKINS C., (1996) 'Urban regeneration and sustainable markets', *Urban Studies*, vol. 33, (7), pp. 1129-1140
- KEUNE, M. (2001) 'Regions, regional institutions and regional development', *SEED Working Paper, no.16*, International Labour Office, Geneva



- KOTLER P., ASPLUND C., REIN I., και HAIDER H.D. (1999), *Marketing Places Europe*: Prentice Hall (eds).
- KRUGMAN P. (1991), 'Increasing returns and economic geography', *Journal of Political Economy*, vol. 99 (3)
- LaFOUNTAIN, C., (2005) 'Where do firms locate? Testing competing models of agglomeration', *Journal of Urban Economics*, vol. 58, pp. 338-366
- LAMBOY, G.J (2002) 'Knowledge and Urban Development: An Evolutionary Perspective', *Urban Studies*, vol. 39, no. 5-6, pp. 1019-1035
- LANKES, H.P και VENABLES, A.J., (1996) 'Foreign direct investment in economic transition: the changing pattern of investments', *Economics of Transition*, vol.4(2), pp. 331-347
- LOREND AHL, B., (1996) 'New cooperatives and Local development: A study of six cases in Jamtland, Sweden', *Journal of Rural Studies*, vol.12, no 2, pp.143-150
- LOVERING, J. (2001), 'The Coming Regional Crisis (And How to Avoid it)', *Regional Studies*, 35 (4): 349-354
- MARIN, B (1990) '*Governance and Generalised Exchange: Self-organising policy networks in action*', Campus/ Westview Press, Frankfurt
- MARIN, B και MAYNTZ, R (1991) '*Policy networks: Empirical evidence and theoretical considerations*', Campus, NY
- MARTINOS, H (1989) 'The management of local employment development strategies', στο BENNETT R. and KREBS G., (1994) 'Local Economic Development Partnerships: An Analysis of policy networks in EC-LEDA Local Employment Development Strategies' *Regional Studies*, vol. 28(2): 119-140
- MASKELL, P και MALMBERG, A (1999) 'The competitiveness of firms and regions: 'Ubiquitification' and the importance of localized learning' *European Urban and Regional Studies*, vol. 6, pp. 9-25
- McCANN J.E., (2002) 'The cultural politics of local economic development: meaning-making, place-making, and the urban policy process' *Geoforum*, vol. 33, pp. 385-398
- McFETRIDGE, G.D., (1995) 'Competitiveness: Concepts and measures', *Occasional paper, No.5*, Industry Canada
- METAXAS T., και KALLIORAS D., (2003) 'Medium size cities economic development and regional competitiveness: The case of Larissa – Volos dipole in Thessaly region of Greece' paper presented to the: 9<sup>th</sup> Regional Studies Association International Conference '*REINVENTING REGIONS IN A GLOBAL ECONOMY*', 12-15 April 2003, Pisa, Italy.
- METAXAS T. και KALLIORAS D., (2007) 'Cities' economic development and regional competitiveness: the case of Larissa-Volos dipole in Thessaly region', υπό δημοσίευση στο περιοδικό '*ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ*'
- MEYER-STAMER, J (2002) 'Clustering and the creation of an Innovation-oriented environment for industrial competitiveness: Beware of overly optimistic expectations' *International High-Level Seminar of Technological Innovation*, Beijing, China, September, 5-7, 2002
- MOLLER-GLODE, R., (1993) 'Organisationsentwicklung in brasiliannischen Unternehmensverbnden. Fallstudie des Partnerschaftsprojects zwischen brasilianischen Handels- und Industrieverbnden in Santa Cartarina und der Handwerkskammer for Monchen und Oberbayern. Eschborn: GTZ (Aus der Arbeit der Abteilung 403, No.16)
- MORENO-JIMENEZ, A (2001) 'Interurban shopping, new town planning and local development in Madrid metropolitan area', *Journal of Retailing and Consumer services*, vol. 8(5), pp. 291-298
- OECD, (1992), 'OECD, TEP –The Technology/ Economy Programme: The Key Relationships, Paris
- OECD, (2000) 'Policy Brief: Local Development and Job Creation'
- O' SULLIVAN (1996), '*Urban Economics*' McGraw- Hill eds.
- O'hUALLACHAIN, B. και SATTERTHWAITTE, M., (1992). "Sectorial Growth Patterns at the Metropolitan Level: An Evaluation of Economic Development Incentives." *Discussion Paper No. 29*, J.L. Kellogg Graduate School of Management.
- PARKINSON M., HUTCHINS M., SIMMIE J., CLARK G., και VERDONK H., (2004) '*Competitive European Cities: Where do the Core Cities Stand?*', Office of the Deputy Prime Minister, London, January, 2004

- PARSONS, E και BROADBRIDGE, A (2006) 'Job motivation and satisfaction: Unpacking the factors for charity shop managers' *Journal of Retailing and Consumer Services*, vol. 13, pp. 121-131
- PECK J, και TICKELL A, (1995) 'Business goes local: dissecting the business agenda in Manchester' *International Journal of Urban and Regional Research*, 19, pp. 55-78
- PETRAKOS G. και SARATSIS Y., (2000) "Regional Inequalities in Greece", *Papers in Regional Science*, 79: 57-74.
- PORTER, M.E, (1990) '*The Competitive Advantage of Nations*', Free Press, New York
- PORTER, M.E (2000) 'Location, competition and economic development: local clusters in the global economy' *Economic Development Quarterly*, vol.14, pp. 15-31
- PORTER, M.E (2003) 'The economic performance of regions', *Regional Studies*, vol. 37, pp. 549-578
- ROTH-ZANKER R., (2001), 'How to attract managers and professionals to peripheral regions? Recruitment strategies in the Weser-Ems Region, Germany', *European Planning Studies*, vol. 9 (1): 47-68
- SANDHUSEN R., (1993) '*Marketing*' εκδ. Κλειδάριθμος, Αθήνα
- SEGAL, D (1976) 'Are there returns of scale in city size?' *Review of Economics and Statistics*, vol. 89, pp. 393-413
- SEO, J-K (2002) 'Re-urbanisation in Regenerated Areas of Manchester and Glasgow', *Cities*, vol.19 (2), pp. 113-121
- SQW (1998) 'Strategic partnership and local employment initiatives: a report to the EEC Task Forces for small and medium enterprises (Segal Quince Wicksteed Cambridge)
- STUBBS, B., WARNABY, G., και MEDWAY, D (2002) 'Marketing at the public/ private sector interface; town centre management schemes in the south of England' *Cities*, vol. 19(5), pp. 317-326
- STRATEGIC PLAN FOR PRAGUE (draft), (1998) by City Development Authority of Prague
- STOHR, W, B (1990) 'Global Challenge and Local Response' στο Wong C, 1998 'Interrelationships between key actors in local economic development' *Environment and Planning C: Government and Policy*, vol. 16, pp. 463-481
- STOHR, W, B (1986), 'Regional innovation complexes' *Paper in Regional Sciences Association*, vol. 59, pp. 29-44
- SYRETT, S (1994) 'Local Power and Economic Policy: Local Authority Economic Initiatives in Portugal', *Regional Studies*, vol. 28(1), pp. 53-67
- THISSE J-F, 2000 'Agglomeration and Regional Imbalance: Why? And is it bad?' EIB papers, vol. 5 no. 2 pp. 47-68
- van den BERG L., και van WINDEN W., (2002), 'Should cities help their citizens to adopt ICTs? On ICT-adoption policies in European cities', *Environment and Planning C: Government and Policy*, vol. 20, pp. 263-279
- van den BERG L., POL P., van WINDEN W., και WOETS P., (2004) '*European cities in the knowledge economy: the cases of Amsterdam, Dortmund, Eindhoven, Helsinki, Manchester, Munich, Munster, Rotterdam and Zaragoza*', Euricur, Erasmus University, Rotterdam
- VASCONCELOS L T., και REIS A C. (1997), 'Building new institutions for Strategic Planning: Transforming Lisbon into the Atlantic capital of Europe' στο Healy P, Khakee, A, Motte A, Needham B, 1997 '*Making Strategic Spatial Plans: Innovation in Europe*', ch. 6, UCL, Press
- WARD, K (1996) 'Rereading urban regime theory: a sympathetic critique' *Geoforum*, vol.27, pp. 427-438
- WONG C. (1998), 'Determining Factors for Local Economic Development: The Perception of Practitioners in the North West and Eastern Regions of the UK', *Regional Studies*, 32 (8): 707-720
- WORLD BANK, (2001): [www.worldbank.org](http://www.worldbank.org)-2001
- YAP, T.J (2004), 'A note on the competitiveness debate', *Discussion Paper Series, no. 39*, Philippine Institute for Development Studies